

271930

Magistrito.
Ulgumere polisse.

Nikolai Kaasik.
mag. jur.

Diss Tart
392265

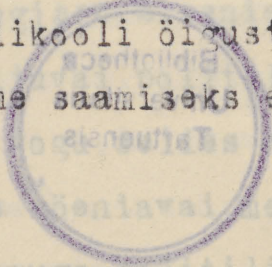
E.V.
TARTU ÜLIKOOI
ÕIGUSTEADUSKOND
26. sept 1928
№ 224
TARTU

U L G U M E R E P O L I T S E I .

U L G U M E R E P O L I T S E I .

N. K a a s i k u

E.V. Tartu ülikooli õigusteaduskonnale
magistri astme saamiseks esitatul töö.

13
2301

1928a.

viist kõige püsivam ja elukam, tangu oma loomineerivale
seisukohale ja vanumatale selleaegsusele poliiti-
kale. Ka meie kolmele saali tunis püütu valitseja nen-
te üle ja selle pealegi vana huvitava ja omaparase
kujul: kuna ival pool maailma tahtis üks turevat riik
alistata meri oma suveraniteetile. Eesti Balti merel
teostata kahe riigi (Taani ja Rootsi) hisvalitsemine.

U L G U M E R E P O L I T S E I .

Täiesti arusaadav, et niisugusel katsel leidis
vastussisu I. Mere vabaluse põhimõte. It ja algas nii-
=====

hasti praktiline kui ka teoreetiline võitlus merevaba-
luse. Tähtsamaks aluseks ulgumere õiguskorrale on kahtle-
mata merele vabaluse põhimõte. Oma ulatuse poolest on ta
haaravamail ja tulemusrikkamail rahvusvahelises õiguses,
kui tema sisulei ole kindel piirilisellega püsiv aja-
liselt. Iga uus aegjark sisenab temasse oma vaated ja
arusaamised, vahelduvad poliitilised olud muudaval tema
tarvitamist. Kuul kogu selles ajalises muutumises võib
margata jooni, mis tõendaval merevabaluse põhimõtte are-
nemist eitava loomuga poliitilisest püüdest jaatava si-
suga aluseks õiguslikule korrale seal kus ei saa alali-
selt püsima jääda ühegi riigi võim ja seda esijoones
looduslistel põhjustel. Iga karmilt sellistesse kat-
setes. Kuigi puht mõisteline tee peaks viima merevabaluse
tunnustamisele ei ole see põhimõte olnud varematal ae-
galel kui mõnele parast valitsejatele. Piiramatu vali-
tsemise ja maalevallamise himu keskajal leidis väljen-
dust ka ulgumerel kus nii mõnigi riik püüdis seltehk
teisel teel kindlustata oma suveraniteeti laiadel ja
talles vabalal mereväljal. Neis püüetes oli Inglismaa

vist kõige püsivam ja elukam. tänu oma lamineerivale seisukohale ja vankumatale selle=suunalisele poliitikalale. Ka meie koluvael said tunda püüdu valitsela nende üle ja seda pealegi väga huvitaval ja omaparasel kujul: kuna igal pool mujal tahtis üks tugevam riik alistata meri oma suvereniteedile, püüti Balti merel teostata kahe riigi (Taani ja Rootsi) ühisvalitsemine.

Täiesti arusaadav, et niisugused katsed leidsid vastuseisu kõikile teiste riikide poolt ja algas niihasti praktiline, kui ka teoreetiline võitlus merevabaduse eest. GROTIUS' e „Mare liberum“ (aratomme De jure praeele' st 1609) ja SELDEN' i tellitud vastus „Mare clausum“ / 1635 / on vaid üksikul juhtumil selles kalendas võitluses, mis labistas XVI ja XVII sajandil, et lõpnela XVIII aastasajal vabaduse põhimõtte kasuks. Ükski riik ei saanud jääda valitsejaks ulgumerel ja ei suutnud sulgeta meri teistele rahvastele.

Algul oli merevabaduse põhimõttes esiplaanil eitatav külge, eitatav suhtumine vallutamise püüetesse. Ükski riik ei tohi segada teist meri kasutamast, olgu söiduteeks, kalapüügiks ehk mõneks muuks tarvitamiseks. Vabaduse põhimõte suhtus eriti karmilt sellistesse katsetesse, mis kuidagi meele tuletasid püüdu saada ainuvalitsejaks ulgumerel ja alistata võerail laevu isekalt seatud kontrollile ja korrale. Seesugune talitusviis oli poliitiliselt põhjendatud ja otstarbekohane abinõu mõne üksiku riigi valitsemis=ahnuse taltsutamiseks, kuid ühtlasi kujunes saarane sallimatus ja teiste usaliamatuse suuremaks takistuseks ainuvõimaliku rahvusvahelise õiguskorra loomisele ja arendamisele ulgu-

merel samuti ka veel suuremal määral kuritarvituste kõrvaldamisele politseilise järelevalve abil. Põhimõtteks oli mitte lubada teise riigi sõjalaevade kontrolli oma laevale üle sest ka selles nähti teatavat alistamise püüdu ja nagu olud näitavad mitte just asjata. Kuid vaja vaid meele tuletada Prantsusmaa lakka mata vastuseisu mitmes konventsioonis, kus nõuti vastastikküsitavust toimetada labiotsimisi teise riigi merekaubalaevadele neeõritega kauplemise takistamiseks ja hävitamiseks, vaja vaid meele tuletada see suguse seisukoha kahjulikkust, et nähe, kui pahatoov võib olla vabaluse põhimõtte eitav laad.

Mere vabaluse all mõistetakse osalt ka praegugi veel ainult õigust/liberte-iroit/ kuna alles vahesed näevad temas ka kohustust/liberte-levoir/. Nende kahe kontseptsiooni põhimõtteline vahe on aga väga suur ja ei jata mõju avaldamata ka praktilistesse korrallustesse. Vabaluse-õiguse printsiip rajaneb riigi iseolemisele tunnustades rahvusvahelist ühistust individuaalsete tahete sünnitusena sekundaarseks faktiks, tehes seega riigi ainuliseks rahvusvahelise õiguse loojaks. Selle vastu näeb vabaluse-kohustuse ehk solidaaristlik doktriin ühiskonnas primaarset fakti ja väidab, et riigid ei oma enesest õigusi ega kohustusi, vaid need tekkivad alles riikide olemisest rahvusvahelises ühistuses. Solidaaristlik doktriin näeb õiguste kõrval ka kohustusi mis tekkivad ühiskondlises elu paratamatua kaasnähtena ja millistest tähtsamaks osutub kohustus mitte segada teisi nende tegevuses ehk selle

arendamises. Ühtlasi manab ta esile terve rea rahvail ühendavail jooni ja on seeparast paremaks teeks õiguskorra arendamisele ulgumerel. kus varematal aegadel valitsenud sallimatu individualistlik ehk isegi isekas vabaduse-õiguse põhimõte. Solidarismist ja kaasõltuvusest arusaamine ei ole seni veel jõunud taie-liku võiduni ja küsitav on kas ta suulab lõpulikult välja tõrjuda enlise individualistliku suhtumise mere kasutamisesse. kuid ta on juba praegu tõusnud esikohale kaasaegses õigulikuks reglamentatsioonis ja muutub ikka rohkem ja rohkem areneva õiguskorra aluseks, õurustades riikide iseka talitusviisi toetuspunkte.

Mere vabalus tekkis ajalooliselt vastandlina suveräniteedi levinemise katsetele ulgumerel ja tänu sellele. et ükski riik ei suutnud ainuliselt valitseda piiramatutel mereväljal. Merel ei saanud valitseda nagu kindlal maal; meri ei võinud kuuluda ühelegi ja pili olema seegs res nullius. Res nullius'e mõistele rajanes rahvusvaheline õigusteatus kuni viimase ajani. kui hakkati väitma. et meri kuulub kõikidele rahvastele ühesuguselt ja on res communis. Uhe. kui teise vaate poollajad vaillevat veel tanapäevanä selle üle. kas meri on res nullius ehk jälle res communis. Tegelikuks vaielduse otsustajaks saavad aga mitte need ehk teisel kaalukal väitel poolt ehk vastu. vaid tegelik elu ja ulgumere õiguskorra areng; otsustajaks saab. teiste sõnaldca mitte teooria. vaid praktika. On selge. et meri ei saa olla res nullius. kuid samuti ei ole ta veel kaasajalgi res communis. Oigem oleks vist ütella. et

ta areneb ühest järgust teise ja ei ole praegu täiel
maaral ei seda ega teist. Solidaaristlik res communis'e
põhimõte võitleb individualistliku res nullius'e kon-
tseptsiooniga ja võitleb märgatava edugamille tõttu
võid teatava julgusega oletada, et kord tulevikus, võib
olla isegi lähemas tulevikus muutub ulgumeri riikide
ühisvalitsemisele alluvaks väljaks. Liiategi veel see-
pärast, et mere otstarbekohasem valitsemine muutub ju
päev päevalt tarvilikumaks. Meri ei või jääda valitse-
miseta - see on enlastmõistetav; meri ei saa olla vaid
ühe riigi valitsela - seda tõendab ajaloo kõik; merel
peab kujunema kõikide riikide ühine valitsemine, sest
see on ainuke tee, mis kindlustab ulgumerel korra ja
julgeoleku. Ühisvalitsemine nõuab muudugi praegu veel
maksva õiguskorra tihendamist ja riikide senise sega-
mist mitte salliva vaheluse piiramist ning seepärast
on res communis'e mõiste imbumine rahvaste õigusveen-
lumustesse väga aeglane ja isegi takistatud. Siiski ei
ole kahtlust selle mõiste võidule pääsemises, sest te-
gelik elu oma tarvidustega lükkab ise rahvail ja nen-
de valitsusi sellele teele.

Praegune ulgumere kasutamise kord on mitmete eba-
kohtlik ja paiguti suuresti vananenud. Tõtt ütelda, võib
praegu leida merel vaid korralliste katkendeid üksiku-
tel aladel, kus hääleht teatavatel aegadel paisunud suu-
remaks ja õiguslist vahelesegamist vajavaks. Vastavalt
tarvilusele kujundati merel korra ja seepärast on sel-
le tekkimise teel väga mitmekesisel. Kõige pealt peab
tähtsana, et pidevamaks sealuseks ulgumerel jääb täna-
päevani rahvusriigi seadus. Sellele alluvad niihasti

sõja- kui ka veel suuremal määral eralaevade nende meeskonnad ja kõik parlad viibivad eraisikul nende kodakondsusele vaatamata. Mere vabaluse põhimõte ei luba allumist ühegi võera riigi seadusele era võimule. See on peaaegu absoluutne ulomerel maksev põhimõte millest erandil on vaid katkendilised ja väga algelised. See absoluutsus ei ole tingitud mitte eksterritoriaalsuse fiktsioonist era ka ebaõigest vaatest laevale, kui oma territooriumi liikumale osale ehk oma territooriumi jätkule, vaid lihtsalt sest tõelust, et iga laev peab alluma igal silmapilgul mingisugusele seadusele. Kui ei ole loodud mitmesugustel, peasjalikult poliitilistel põhjustel erilist rahvusvahelist seadust ehk õiguskorda merel, siis on kõige loomulikum tarvitada selles õiguslikult hõrelas kohas laeva rahvuslikku seadust ja alistada temale pealegi laeval viibivaid välismaalasi, sest sel teel saavutub süüdsamal teel vajalik julgeolek ja kord. Kuid ühtlasi tekib tarvidus täpselt ja vankumatult määrata laeva kodakondsust.

Laeva kodakondsuse ahk rahvuse mäliseks märgiks on tema lipp. Lipu kandmise õigus määratakse kindlaks rahvusliku seaduse järel, kusjuures tuleb märkida, et selle õiguse võimaldamise tingimused on väga erinevad ja muutuvad riigist riiki. See mitmekesisus ei ole aga suuremaks takistuseks laevale kodakondsuse tunnustamisele võeraste riikide poolt ja harilikult leidub kõikides suuremates kaubalepingutes ehk erilistes laevanduse kokkulepetes vastav klausel, millega lepinguosalisel tunnustaval vastastikku laevale kodakondsust

sisemaa seaduste alusel välja antud laeva paberite ja patentide põhjal. Uksikutes eriti määratud ribades seltsivad nendele harilikulele tingimustele veel erilisel lisatöendusel politseilise kontrolli kergendamiseks. Nii nõutakse Aafrika pärismaalaste laevadele erilisi sõidulubasid tonnagi suuruse märkimist purjedele j.n.e. relvade salaveo vastu võitlemise kergendamiseks. ²⁾ Kuid ülliselt on liip laeva nimetus ja tema paritolu sala- ma nimi harilikumal kolakonksuse välisel märkil, kuna laeva paberid ja patendid on rahvusvaheliselt küllal- lasteks tunnustatud kolakonksuse töendused kaubalae- vadele, kuna sõjalaeva rahvuse töendamiseks jätkub tema kapteni sõnast, nagu see ülliselt viisiks ulgumerel.

Oma maa sealus saadab laeva ulgumerel oma maa koh- tud lahendaval kõik laeva poolt ehk laeval juhtunud teod kas tsiviil ehk kriminaal korras vastavalt mui- dugi teo iseloomule. Kuid kodumaa sealuse rakenamine ulgumerel ei ole küllalilane, sest seal puutuvad kokku mitmest rahvusest laeval ja kus seeparast peab valitse- ma ka konkureeriv rahvusvaheline õigusnorm ja pealegi paljudel, kui mitte valdavatel juhtumiteleelistataval rahvuslist normi ületaval kujul. Mere vabaluse põhimõte kohaselt ei tohi ükski riik segada teist mere tarvita- mises ja kasutamises oma huvides, kui see ei takista omakord teiste vabadust. Kindlustada meresõidu vabadust ning üllist elu ja vara julgeolekut võis ja võib vaid rahvusvahelise kontrollise abil, sest erinevad ja ainult oma huvisid silmas pidades rahvuslised sealused ei ole

suutnud ja ei suulaks ka edespäi luua ühtlast koria ulgumerel. Säärase korra vajadus kujunes eriti silmatorkavaks laevasõidu määrustiku loomises, laevale kokkuvõrrete arahoilmiseks ja selle süülaste määramiseks. Suur hulk õigusnorme korrallab praegu laevale liikumist merel, laeva tulele tarvitamist, signaalide vahetust j.n.e. Osa neist rahvusvahelistest normidest on loodud lepingulisel teel, osa üle võetud rahvusvahelisesse õigusesse rahvuslistest määrustikkulest kombelisel teel, osa aga maksuma pandud ühe riigi määrusega unilateraalsel teel. Viimaste hulk on suhteliselt väike ja parimaks näiteks on mitte just õnnestunud nime all tuntud New-Foundlandi „neutralisatsioon“. Paraku ei suuda laevasõidu ehk korrapärase mereteede tarvitamise määrustik haarata kõiki eluavallusi ulgumerel, vaid kujuneb tarvidus muude korralliste järele kalapüügi, kaablite paneku j.n.e. asjus. Peale seda tuleb võidelda meriröövlitega laevale julgeoleku kindlustamiseks ehk jällegi takistada ajutisi rahvusvahelisi pahesid, milliste tegukohaks ulgumeri ja korlasatjaiks mitme rahvuse kolanikud ja laeval. Seesuguste pahete hulka kuuluvad kauplemine neegritega, alkoholiliste jookidega uimastavate ainetega. Kaasaeg lisab sellesse nimestikku veel hulga teisi reglamenteerimist vaja vaid alasid, nagu relvalega kauplemise keeld, millega ulgumerel valitsev kord rakendatakse tihelam rahuaate teenumisele.

Kõikidel nendel osalt kaluvatel, osalt aga vastupäi vast tekkivatel aladel on rahvusvaheline korrall-

lis sunniliselt tarvilik ja tänu sellele on ka juba jõutud lepingulisel teel ehk isegi kollektiivsete konventsioonide abil reglamentatsiooni teostamiseni. Vaatamata sellele elule ei ole senine rahvusvaheline elu veel jõunud üksikute alade korrallamisest üllise üleilmliku korralluseni, mis funktsioneeriks igal ajal rahvusvahelise ühistuse poolt tagatud rahvusvahelise reglamentatsioonina. Rahvasteliidu ellukutsumisega on loodud ka seni puudunud asutis, mille kaudu võiks kujuneda ulgumerel rahvusvaheline õiguskord, mida nii veenvalt ja põhjendatult soovitavad peaaegu kõik rahvusvahelise õiguse teoreetikud, kuid millise vastu jääval külmaks osa meririike väljudes oma isikliku huvi seisukohalt. Seni aga võib konstateerida vaid katkendilise ja paljukoroliselt puuduliku õiguskorra olemasolu.

Õiguskorra puudulikkust süvendab veel vastavalt korrallatud kohtumõistmise puudumine. Senise korra järelle langevad kõik õigusrikkumised - lihtsal üleastumisel ja rängemal kuriteol - rahvusliste kohtute lahendamata ja karistamata. Süüdlase rahvuslikud kohtud karistavad teda ka rahvusvahelise õigusnormi rikkumisest ja loomulikult ei aita see kaasa õiguskorra süvenemisele juba puht psüholoogiliste põhjustel, vaid on üheks tunluvaks ebakohaks kogu süsteemis. Rahvusvahelisest kohtust ehk isegi seeratud või vahekohtust ei või juttugi olla, sest kohtumõistmise enesele hoidmises on riigid olnud senini kõige järelandmatumad. Paljudes lepingutes väljendub otsekohene vaenulikus kohtute internatsionaliseerimiseks vastu ja ainukeseks eran-

diks jäävad senini meriröövlite vastutusele võtmine kinnivõtja poolt/ ja seda tanu n.n. meriröövlite denatSIONaliseerimisele/ ja kohtumõistmine laeva üle, kelle rahvustega kolakonksust ei saa kindlaks teha, ehk kellele ei ole õigust kanda ühegi riigi kaubalaevale lippu. Katse alistada aborlaagi juhtumiseid segakohtutele ei annud soovitatavil tagajärgi ja on praegusel ajal vähe tarvitatav.

II. Merevabadust kitsendaval erandi-õigused.

=====

Prof, SCHUCKING tähendab, et riikide vahelises liiklemises on võimetu õigus sama vähe kõlbulik, kui õigusetu võim. Vaevalt oleks vaja otsida muud põhjendust erilise merepolitsei olemasolule, kui mainitud lause ei oleks liig lühike ja teataval määral isegi paradokslislik. Sündi õiguses ei etenda valitsevat osa, ei ole õiguse oluliseks tunnusemärgiks. Kuigi kahjusid on ta tarvilik kaasnäha, mis seda tarvilikum just ulgumerel, kus võim era õiguskorral ei ole nii kondenseeritud, nagu kindlal maal. Organiseerimata võimu puudumine ulgumerel teeb viimase eriti soodsaks kuritarvituste teopinnaks, mille valvamiseks ongi vajalik eriline politsei. Pealegi, ulgumere füüsilised omadused, tema suurus, näiteks, ja tema rahvustiku/selle all mõeldes merel sõitvaid laevu/ suhteline soredus kergendavad teatavate kuritegude kordasaatmist ja tabamisest hoidumist, mis võib hädahohtlik olla isikute elule, tervisele, varandusele ehk vabadusele. Kuritegude kõrvaldamine ja takistamine jõu

abil muutub sel korral tarvilikuks ja politseiline aparatuur kujuneb möödapääsematult vajalikuks lisanduseks ulgumerel maksvale õiguskorrale. See vajadus on ammugi juba selgunud ja sügavalt juurlunud rahvaste veendumustesse. leiades üleilmlikku tunnustamist huviosalistelt.

Niihasti preventiivse kui ka repressiivse politsei tegevuse sihiks on ulgumerel ettetulevate kuritarvituste kõrvaldamine. Kuna ulgumerel esineb seilunud laeval maksva sisemaa võimu korval ka eriline olgugi katkendiline rahvusvaheline õiguskord, siis võivad ka seal toimivad kuriteod sihitud olla kas oma maa siseseaduse vastu ehk jälle kujuneda rahvusvahelise õiguse rikkumiseks. Lisaks nendele liikidele seltsivad veel erilised õiguse rikkumised ühe üksiku riigi vastu nagu seda on sõjaline kontraband ehk alkoholiliste jookide salaveid "kuivadesse" maadesse. Siin esineb ühe riigi autonoomse huvi rikkujaks võerarahvusline element ja paiguti omandab ta isegi täielikult rahvusvahelise ilme tanu lepingulisele tunnustamisele. Nende kolme liigi suhtumine mere vabaduse põhimõttesse on erisugune. Oma maa seaduste rikkumine ei puutu üldise merevabadusesse ja ab tael määral siseasjaks ja seda laadi õigusrikkumised kuuluvad kõrvaldamisele ja karistamisele emariigi poolt. Kuna need õigusrikkumised ei saa olla kahjulikud ega halahtlikud merevabaduse põhimõttele, siis kõrvaldub igasugune politseiline ja kohtulik toiming võera riigi poolt, kui õigustamatu ja põhjendamatu.

Rahvusvahelise õiguskorra rikkumised on selle vastu sihitud otsejoones merevabaduse põhimõtte vastu sest

selle korra ülesandeks on just vabaduse kaitse ja vabaduse nautimise võimaldamine kõikidele riikidele ühesuguselt ühtlastel õiguslistel alustel. Selle korra alalhoius on huvitatud ühesuguselt ja eranditult kõik riigid, mille tõttu võimaldub rahvuslise kontrolli kõrval ka konkureeriv võera riig kontroll ja isegi paremal juhtumil rahvusvaheline õiguse tarvitusele võttu.

Kõige huvitavamaks liigiks osutub teoreetliselt seisukohalt see liik kuritegusid, mis sihitud üksiku riigi ehk erihuvidega seotud riikide koondu vastu. Ei rahvusliselt, ei rahvusvaheliselt ei ole ta kuritegute tegu, olles vaid üksiku riigi kas kestvate ehk ajutiste huvide vastu sihitud toiming. Ülihuvi ja ühes sellega ka mere vabadus ei kannata nende kuritegude all. Otse vastupidi: need preventiivsed abinõud, mis tarvitusele võetakse huvitatud riikide poolt nende vastu sihitud toimingute kahjutuks tegemiseks/naituseks blokaad/ on iseäralt oluliseks mere vabale kasutamisele on mere vabaduse põhimõttele suuremaks hälaohuks. Eriti ilmenes see 1914-1918 sõja päevil meresõja teguala ebaharilikus laiendamises, mis tegi neutraalsete riikide kaubavahetuse peaaegu võimatuks ehk seadis ta õigustamata kontrolli alla sõllijate poolt. Vaja vaid meelega tuletada asiolu, et näit. Hollandi ei saanud veelada vabalt oma kaupa isegi oma asumaalest metropooliasse ehk vastupidi, ilma et tema laeva poleks sattunud selle ehk teise riigi valju kontrolli alla. Neutraalsetes riikides on alati olnud kuuluda õigustatud nurinat seesuguse olukorra vastu, kus ühe riigi eelistatud huvid ja eriti nende kaitse jõu abil

sama riigi sõjalaevade poolt kujuneb mere vabaluse rikku-
miseks kõige rangemal kujul. Tõelikult raskendab seisu-
korda sõjaolude teravus, kuna rahu ajal omandab niisugu-
ne kontroll palju pehmemat kuju ja rajaheb tugevamale õi-
guslikule alusele. Senine rahvusvaheline elu tunneb suh-
teliselt vähe seesuguseid kuritegusid, mis võimaldavad
huvitatul riigile takistusabinõude tarvitusele võttu.
Need on rahu ajal piirituse vedajate kinnivõtt ulgumerel-
territoriaalsetes vetes, korda rikkunud laevade tagaaja-
mine samuti ulgumerel. Sõja ajal kujuneb meresõja õiguse
alusel terve rida olukordi, kus ühe riigi huviles piira-
takse teiste neutraalsete riikide liikumise vabadust ul-
gumerel enamasti blokaadi kaudu, mille abil sõdijad poo-
lei püüavad takistada vaehlase varustamist ainetega, mis
võiksid kasulikud olla sõjaliselt ja pikemaajal tema vas-
tupanu.

Üksikute riikide huviles on teostatud järelvalve
alkoholiliste jookide veo üle Ameerika Ühisriikide ran-
navetes ja Balti merel. Võimalikuks osutub seesugune kord
vaid seal, kus maksma keeluseadus ja seni, kui viimane ei
ole muutunud üleilmlikuks.

Ameerika Ühisriikide alkoholi salaveo vastu võit-
lemise konventsioonide tekkimise lugu on lühidalt järg-
mine. Peale keeluseaduse maksma hakkamist hoogu võtnud sa-
lakauplemise takistamiseks osutus tarvilikuks laiendada
harilikku rahvusvaheliselt tunnustatud territoriaalsete
vete riba, sest piirituse vedajate laeval seisis temast
väljaspool mõne teise peaaesjalikult Briti lipu all, va-
hal merel, kuhu ei küüninud Ühisriikide võim ja velasid.

alkoholi kiiretes mootorpaatides maale olles ise väljaspooljurisdiktsiooni piirkonda ja etenlaes aeg ajalt ka ujuvate kõrtside osa. Uhisriigid, kel ei olnud õiguslist alust nende karistamiseks ega ka lihtsaks eemaldamiseks, kes ei saanud seepärast kaitsta küllaliliaselt oma keeluseadust, pidid õssima seks teed diplomaatilise aktsiooni abil ja pöörasid 26-VI-22 Briti valitsuse poole juhtides tahelepanu sellele, et suurem osa salakaubitsejaid varjavad end Briti lipu all, ja paludes seisukohta võtmist kavatsetava territoriaalsete vete vöö laiendamise kohta. Briti valitsuse vastus 13-X-22 lubab aidata Uhisriike nende võitluses salajase alkoholi veoga, kuid keellub kategooriliselt territoriaalsete vete vöö laiendamise tunnustamisest. Vastuseks sellele teatas Uhisriikide valitsus, et ta vajab vaid piiratud labiot-simise ja kinnivõtu õigust /droit de visite et de saisie limite/ nende Briti laevade suhtes, kes kauplevad alkoholiga väljaspool territoriaal-vete vööd vabal merel. Seisukohtale vahetamisele margukirjades järgnes lepingu sõlmimine, millest tähtsamad merepolitseisse puutuval lõiked on mahutatud art. 2-se.

„Tema Majesteet Briti kuningas on nõus mitte tõstma vastuväitlusi sellele, et Uhisriikide võimud peatavad territoriaalsetest vetest väljaspool Briti lipu all sõitvaid era laevu ja aurukuid seks, et esitada küsimusi pardal olevale meeskonnale ja uurida laeva pabereid selgusele jõudmiseks kas laev ehk laeva meeskond ei püüa sisse tuua ehk on sisse viinud alkoholilisi jooke.... Kui need küsimused ja paberite uurimine annavad põhjust tö-

sisele kahtlustusele võib asuda laeva labiotsimisele"

"Kui võib põhjendatult uskuda, et laev on saatnud korra, saatab korra ehk püüab korra saata üleastumist Uhisriikide sealustest, mis keelaval alkoholiliste jookide sissevedu, siis võib laeva kinni võtta ja viia mõnda Uhisriikide sadamasse selleks, et anda ta kohtu katte vastavalt Uhisriikide seadustele."

Peale seda on Uhisriikidele võimalatud ka tagaajamine laiendatud vööst. Kõige selle juures kinnitatakse aga lepingu alglausetes rahvusvaheliselt tunnustatud territoriaalsete vete vöö laiuse vankumatust. See leping ei jaanud üksikuks, vaid temale järgnes sarnaste kokkulepete saavutamine ka paljude teiste riikidega, kelle laeval sõidaval Uhisriike ümbritsevates vetes. Praegu on niisuguste lepingute arv tõusnud üle kümne ja seega on Uhisriigil loonud oma rannavetes erilise korra, mis neile võimaldab kontrollida ulgumerel valismaa laevu ja kaitsta oma kohtutes keelusealusest üleastujaid.

Oiguslikult ja ka ainelt samalaadne on ka Balti mere rannariikidele konventsioon alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise kohta. Politseilist kontrolli määrab temas art. 9-da esimene lõige: ⁵

"Lepinguosalised kohustuvad mitte takistusi tegema sellele, et igaüks neist võtab tarvitusele oma seadused laevade kohta, mis ilmselt salakaubaveoga tegemist teevad, vöö piirides, mis ulatab kuni kaheteistkümne meremiilini kindlamma ehk saarte rannast"

Meie koduvete leping on tingitud samadest põhjustest, mis tegid vajalikuks ka Uhisriikide omaaegse val-

jaastumise. Suhteliselt silmapaistvamaks vaheks on vaid see, et Balti merel on reglamentatsiooni aluseks vastastikkune kollektiivne leping, kuna Uhisriigid on tarvitanud teist teed samaks otstarbeks ja üksikute sarnaste lepingute abil mitme riigiga löinud unifitseeritud õiguskorra oma rannavetes, kusjuures politseilise järelvalve õigus on omistatud üksinda Uhisriikidele, nii et vastastikkuse põhimõte on jaanud rakendamata seekord küll tema sobimatuse pärast.

Loomult sarnane on ka n.n. tagaajamise õigus. Nii kaugele kui ulatab rannariigi sealus ja võim; peab jääma temale ka juriidiline võimalus neid kaitsta. Riigile peavad võimaldatud olema mitte ainult politseilised õigused vaid ka kohtumõistmine reageerimiseks territoriaalsetes vetes sündinud korra rikkumistele. Seesugune juriidiline kontseptsioon on üldiselt tunnustatud ja leiab lisaks erilise väljenduse ulgumerele ulatavas tagaajamise õiguses. Viimase kohta ei ole keegi korralgi protesteerinud ega väitlenud. Vastupidi, niihasti Rahvusvahelise õiguse Instituut, kui ka Rahvasteliidu komisjon rahvusvahelise õiguse kodifitseerimiseks on temale annud täieliku eluõiguse ja järgmise ühtlase piiritelu: ^{6/}

„Rannariigil on õigus jätkata territoriaalvetes alatud tagaajamist ulgumerel kinni võtta ja kohut mõista laeva üle, kes teostanud õiguse rikkumise tema vete piirides. Ulgumerel kinnivõtmisest teatakse aga riigile, kelle lippu kannab kinnivõetud laev. Tagaajamine katkestatakse süüdlase laeva kolu- ehk mõne kolmanda riigi territoriaalsetesse vetesse jõudes.“

Tagaajamise õigus esineb kohati vahepärast muudetud ja laiendatud kujul; nimelt võib laeva taga ajaja ka siis kui ta koria saatnud mõne üleastumise erilises veeribas kus maksev eriline kord mõne pahe kõrvaldamiseks. Nii laiendab ka Balti riikide alkoholi vastane konventsioon oma art. 9-da teises lõikes tagaajamise õigust järgmiselt:

„Kui laeva mida kahtlustakse salaveos kohatakse nimetatud laiendatud vöös ja kui ta pääseb väljaspoole seda vööd, võivad selle maa võimud kellele see vöö kuulub teda taga ajaja ka vabal merel väljaspool seda vööd ja temaga talitada samale õiguste kohaselt kui oleks ta kinni võetud vöö enese piirides.“

Kõiki neid õigusi iseloomustab nende tihedane side ja ühendus ühe riigi territoriaalsete piiridega ning järjekult ka sisemaa seadusega. Ulgumerel teostuv tegevus esineb vaid kaasnähtena mis tingitud erandilistest oludest. Õigusrikkumine on sihitud ühe riigi seaduste vastu, ainult temal jääb õigus politseiliselt tegutseda nagu oma koluveses ka laiendatud ulgumerele ulatavas vöös ja jätkata tagaajamist väljaspool seda, ja lõpuks alluvad need õigusrikkumised tema jurisdiktsioonile. Need tähtsamad tunnused räägivad õigusi juba ulgumerel aset leidvatelt aktsioonidelt nende rahvusvahelise ilme ja omistaval neile puht rahvuslikud jooned. Tõelikult ongi siin tegemist territoriaalsete vete vöö objektis ja ruumis piiratud laiendamisega ulgumerele ühe riigi kasuks, kel seks eelistatud huvid milliste kaal ületab merevabaduse kitsendamise keelu s.o. primeerib ta. Nimetatud

juhtumitel primeerib siseõigus rahvusvahelise merevabaduse põhimõtte ja seepärast ei saa lugeda nende õiguskordale kaitset rahvusvahelise ulgumere poliitsei elu avallusteks. vaid tuleb konstateerida, et siin on tegemist rahvuslise poliitsei toimingutega, mis rajanevad mitte rahvusvahelisele, vaid pigem rahvuslisele õigusele ja selle emanatsioonile.

Õigusloomult sarnanev mainitud juhtumitele on ka sõjaaegne sõlimatele pooltele omistatud meresõja õiguste kompleks, milles tähtsamat osa etendab /poliitsei õiguse seisukohalt vaadatuna/ blokaadi õigus. Tema tegelikuks aluseks on enesekaitse vajadus, vaenlase nõrgestamise püüd sisseveo sulgemise ehk takistamise abil, kusjuures ka neutraalsete riikide laeval peavad alistuma kitsendustele. Siin ei ole paika meresõja õiguse tapseks kirjeldamiseks, jätkub vaid põhimõttelise seisukoha võtmisest. Nagu alkoholi salaveo vastu võitlemiseski, primeerib siin sõlimate poolte eelistatud huvi mere vabaduse ja selle kasutamise kõikidele, ka erapooletute poolt, taganeb ühe ehk mitme riigi enesekaitse tarviduse ees. Nii kujuneb blokaadist erand-õigus, mis oma rakendamise viisides sarnaneb paiguti ulgumere poliitsei tegevusele, kuid erineb temast lõpulikult oma sihis ja paiguti veel takistusabinõude radikaalsuses. Tavaliselt kujunenud meresõja õigus jätab riikidele takistus-abinõule tarvitamises suhteliselt laialdase vabaduse, mille tõttu on meresõjast kujunenud suuremail takistusi vabaks mereteede kasutamiseks ja tõsisem merevabaduse eitamine. See õigus segada sõja ajal erapooletute riikide kaubitsemist on

väga olenev sõlijapoolest ja ükski leping ei ole sead-
nud temale küllalt selgeid piirilisi raame. XVIII saj-
janil püüdis Prantsusmaa piirata erapooletute laevale
kontrollimist lubades vaid laevapaberite läbivaatamist
/ konventsioonid Hamburg'iga 1769 ja Uhisriikidega 1778/
kuid see katse jäi hüljaks haaleks kõrbes. Hilisemate
aegade ja eriti suure ilmasõja praktika andis kontrol-
limise õigusele erapooletutele riikidele kahjuliku are-
nemise suuna mille vastu nüüd vähemalt teoorias kuulub
ikka rohkem ja rohkem haali. Ka president WILSON'i „14-nes
punktis“ väljendatud mere vabaduse tunnustamise nõue oli
sihitud sellele et kindlustada Rahvasteliidu abil mere-
vaba kasutamist niihästi rahu, kui ka sõja ajal. Seesugu-
ne lahendusviis on aga selavõrd lahkuminev senisest riik-
kide praktikast, et ei ole leidnud ja ei oma ka praegu
tõsisemaid väljavaateid maksvusele pääsemiseks. Kuid teo-
reetlistele järellustele annab ta õige suuna. Sõlijapool-
te järevalve erapooletute riikide alamate kaubitsemise
üle arbitraalselt määratavatel mereväljal on erandõi-
gus, mis eitab merevabaduse põhimõtet rohkem, kui mõni
rahuaegne tegevus. Blokaadi õigus on tekkinud sellest et
ükski riik ei ole sisuliselt huvitatud oma kodanikkude
kaubitsemise piiramisest ainult seeparast et jääda tai-
esti erapooletuks kahe ehk rohkema riigi vahel. Kui era-
pooletul riigil ise kohustuksid valvama selle üle et
nende kodanikud ei transporteeriks meri mööda keelatud
kaupu ühe sõlijapoolse salamatesse, siis kaoks tarvidus
blokaadi järele, kuid siis peaks katkestuma kaubitsemine
mõlemate sõlijapooltega. Kuna aga erapooletud riigid ei

ole põrmugi huvitatul seesuguste kohustuste oma peale võtmisest siis peavad sõjaosalised ise abinõul tarvitusele võtma kontrabandi veo takistamiseks. Nii on see järelvalve tingitud riigi sõjalistest huvilest ja see pärast peaks tema teostamine liikuma ainult selle tarviluse rahuldamise võimallustes. Arusaadav, et sõljarahpool on siin arbitraalne oma huvi maara, millest võib hõlpsalt tekkida ja ongi mitmel puhul tekkinud liigtarvitamine, mis oleneb võimaluste piiride tõlgitsemisest.

Liigtarvitamise arahoidmiseks oleks vaja erilist kontrolli sõljarahpoolte tegevuse üle. Selleks oleks tarvilik omakori eriline politsei umbes seesugune nagu seda nõuavad praegu paljud saksa õpetlased, s. o. politseiiline kontroll sõljarahpoolte üle erapooletute riikide kaitseks ehk, veel radikaalsem abinõu sõjarahpidamise keelamine ulgumerel, mille tagajärjel kujuneks ainukeseks võimalikuks mere-sõja teatriks sõljarahpoolte territoriaalsel veel.

Niisuguste teoreetiliste seisukohtade tunnustamine sunnib revileerimisele võtma senise seisukoha rahvusvahelises õiguses, kus sõljarahpoolte kontroll erapooletute laevade üle merel loeti ulgumere politsei mõistesse kuuluvaks. Niisugust vaadet ei saa siis enam õigeks pidada ja peab tunnustama, et sõljarahpoolte kontroll kuulub sootuks teistsuguste iseloomuga mõistete ringi. Ulgumere politseil ja sõljarahpoolte kontrollil on ühiseks jooneks vaid teotsemise sarnadus, see on puht välisel tunnusmärgil, kuna nende sisemine loomus erineb põhjalikult.

III. Ulgumere politsei liigid.

Mere vabaduse nautimist kaitseb eriline riikide ühisel kokkuleppel loodud reglamentatsioon nii heakui kui ka paha ta ka ei oleks. Ulgumere politsei esineb loomuliku- na kaasnähtena selles korras ja tema ülesandeks on Pra- valvata reglamentatsiooni täpse täitmise järele eralae- vale poolt. Seia ülesannet täidavad riikide sõjalaevad niihasti oma laevale suhtes/rahvuslik politsei/ kui ka teisest rahvusest laevale suhtes/ võerarahvusline ehk konkureeriv politsei/. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt ei oma esimene erilist tähtsust ja sellepärast peab ul- gumere politsei teoreetlik vaatlus piirduma vaid rahvus- lise politsei tegevuse lähema konstateerimisega ja pane- ma pearõhu konkureeriva, võera-rahvuslise politsei vaat- lemisele. Järele sealjuures selle järk-järgulist muutu- mist rahvusvaheliseks politseiks selle sõna tõsisel mõt- tes. Praegu on teoorias püsima jäänud rahvusvahelise po- litsei nime all tõelikult vaid võerarahvusline politsei, mis olude sunnil eteniab tõelikult rahvusvahelise politsei osa. Mõistete segamisest hoidumiseks võib see nimetus pü- sima jaada, kuid eelistatavam oleks teda nimetada konku- reerivaks politseiks rahvuslise politsei kõrval ja rah- vusvahelise politsei all mõista tõelikult seni vaid tähis- tuvat politseid.

Politsei ulgumerel on möölapäasematult tarvilik: roh- kem veel - ulgumere omaduste tõttu on ta seal vajalikum kui kusagil mujal. Enesest mõista, et juba üksinda enda

huvides tahab iga riik valvata oma laevale üle, igal pool, kus need ka ei viibiks. Riigi huvides on mitte ainult kaitsta oma kaubalaevu ja neid toetada igal pool, kus vaja vaid temal on otsekohene tarvilus teostada järeelvalvet nende üle, sest ta on mitmel puhul küll moraalselt küll õiguslikult vastutav nende terevuse eest. Peale selle alluvad ju laeval ka ulgumerel koluriigivõimule ja omamaa sõjalaevadel on seetõttu vastuvaidlematud poliitseilised õigused. Riik vastutades oma kolanikkude laevale poolt toimitud seadusvastase akti eest mõne teise riigi vastu, peab kahtlemata teostama järeelvalvet oma eralaevade üle, tarvitades seks otstarbeks oma sõjalaevu, tema võimu kanjaid ja teostajaid. Sõjalaevad võivad rakendada oma kontrollimise õigust kodumaa seaduste ettenähtud korras ja piirides, mis olenevad ainult üksi konstitutsioonist. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt on see õigus täiesti ja ainult siseriikline ja absoluutne; tema ulatus oleneb vaid kodumaa seadusandlusest ja teda võib tarvitada igal pool ulgumerel, ilma et mõnel muul riigil oleks ütlemist selle kohta. See rahvuslise poliitsei järeelvalve piiriline ehk ruumiline kitsendamatus on üheks tunnuseks, mis teda eristab võerarahvuslisest konkureerivast poliitseist. Kuid see tunnus ei või jääda kestvaks ja ainukeseks eristajaks, sest paljudele korrale on ka konkureerivale poliitseile antud võimalus teostada järeelvalvet kõikidel merele; kus iranes liikuval eralaeval. Niion tavaliselt lipu tõestamine ja meriröövlite vastu võitlemine teostatvad igal pool ja seks ei ole ette

nähtud kindlaid ruumilisi piire. Põhipanevaks ja otsustavaks tunnusjooneks rahvusliku politsei korrallises on tema rajanemine riigi sisemaalisele seadusele, mis osutub tema õiguslikuks aluseks ja määrab tema subjektiivse ulatuse. Rahvuslik politsei nagu koduriigi võimgi, saab eralaevu võimugaesl ja õigushõredal ulgumerel, kus ei saa piirata ühegi riigi võimu tema enese kolanikkude ja nende varanduse suhtes. Rahvusvaheline õigus peab siin tunnustama siseriiklise õiguse, kusjuures see viimane jääb oma avaldustes piiramatuks ja teiste poolt segamist mitte sallivaks.

Rahvuslik politsei ei saa olla küllaltlane ulgumerel. Merealal on ju selavõrd laiialasei ja ruumiliselt laiail pillatud, et ühele riigil, kui tugev ta ka ei oleks oma merejõu pooldest, pole võimalik üksinda teostada politseilist järeilvalvet kogu oma eralaevastiku üle ja takistada selle üksusi õigusrikkumiste korlasaatmisest. Prantsusmaa ei tahtnud kaua aega tunnustada konkureerivat politseil ja püüdis läbi aiada oma rahvusliku politseiga, saates konventsioonides kindlaks määratud ribalesses, kus laevade tegevuse kontroll oli halatarvilik, oma sõjalaevu, kes pidid valvama prantslaste laevade üle. Kuid nähtavasti osutus see temale üle jõu käivaks ja hilisemates konventsioonides, nagu Berliini orjuse vastane kokkulepe, hakkas ta juba tunnustama ka konkureeriva politsei läbiotsimise õigust. Mere suurus ja suhteliselt harv sõjalaevade merelolek sundisid juba ja sunnival ka veel edespäi otsima lisajõudu rahvuslikule politseile järeilvalve efektiivsuse tõstmiseks.

Seesugust lisajõudu võis ammutada vaid teistelt riikidelt ja olule sunnil piiri politseilise kontrollimise õigus levinema ka võera riigi sõjalaevadele, kes riikile vaikival, tavalisel ja osalt ka lepingulisel teel omandasid õiguse teostada teatavat piiratud järeelvalvet teise riigi eralaevade üle, kuna sõjalaevad ei allu üldisele minõile kontrollile teiste riikide poolt, väljaarvatud muidugi juhtum, kus mässama läinud meeskond on muutunud sõjalaeva meriröövimise vahendiks ja seejärel teelikult lenatsionaliseerinud sõjalaeva ja tühistanud tema muidugi nii p inlikult valvatava puutumatus. Loomulikult on kõik riigid võrdsest tarvidusest tekkinud konkureeriva politsei kontrollimise õiguse rakendamises, muidugi mitte materjaalselt, vaid ainult juriidilisest seisukohast vaadatuna. Kõik riigid on ju ühtlaselt huvitatud korra alalhoidmisest ulgumerel ja tavalik õiguse tekkimine andis neile ka võrdse võimaluse kindlustada seda korra konkureeriva ja rahvusliku politsei abil. Sama võrduse põhimõte leiab väljendust ka konventsionaalses õiguses võera riigi politseiliste õiguste vastastikkus tunnustamises.

Rahvuslisele politseile seltsiva võera rahvuslise konkureeriva politsei alus ei juurdu enam ühe riigi siseõigusesse, vaid võrsub juba rahvusvahelisest õigusest, mille tõttu nähtavasti temale omistatigi rahvusvahelise politsei nimi. Konkureeriva politsei õiguslikuks loojaks on komme ja leping. Varematal aegadel oli komme harilikum õiguse loomise tee igal pool rahvusvahelises õiguses ja samuti ka muidugi ulgumere politsei seadmises. Siis

leidsid tunnustamist niisugusel politseilisel toimingul, nagu liibu tõestus ja võitlus meriröövlitega - kummalisel viisil kõige pehmem ja kõige ralistsem ja kaugeleulatavam ulgumere politsei tegevus-viisidest. Kui komme, kui niisugune, on enamasti ruumiliselt väga piiratud, on ta rahvusvahelises õiguses tanu selle järkjärgulisele levinemisele ühes tsivilisatsiooni laienemisega, omandanud peaaegu universaalse ilme. Tema ruumiline piiratus rahvusvahelises elus tegi ka tema kaudu tekkinud politseilise kontrollimise avaldustest ruumiliselt piiramatul aktsioonil ja võimaldas nende tarvitamise kõigile ja kõikidel merele.

Elu arenemine ja mitmekesistumine, tema kiirenenud tempo surusid esiplaanile puuduliku ja nõuetele mitte vastava kombe asemele riikide vahelise lepingu õiguse allikana ja hilisemal ulgumere politsei kohta käivad määrused rahvusvahelises õiguses on juba lepingulist päritolu. Nähtavasti kujuneb ka tuleviku ulgumere politsei õigus lepingulisel alusel. Selle poolt raagib niikasti kindel lepingute eelistamine õigusloomise otstarbeks rahvusvahelises õiguses üllise, kui ka eriti mereõiguse kaasaegne areng, mis omandab ikka rohkem ja rohkem tehnilise ilme, kus kombeline reglamentatsioon muutub ebaküllalaseks ja isegi jõuetuks.

Paljuiki praegu laiallaselt tunnustatud ulgumere politsei põhilauseid on võrsunud bilateraalistest lepingutest teiste huvitatud riikide juureastumise teel. Nii näituseks on suurem osa kalapüügi korrallistest ulgume-

on DII a. Ühisriikide, Briti Jaapani ja Venemaa vahelise

rel alguse saanud ja leitud pretsementse eeskuju Prantsuse-Briti lepingust 1839 a. nii juhtus ka uuemal ajal Taani-Briti lepinguga Faroe ja Islandi saarte ümbruses toimetatava kalapüügi kohta. Kohe peale nimetatud kokkulepete sõlmimist liitusid nendega ka muud huvitatud riigid ja algul bilateraalne leping muutus plurilateraalseks lepinguks, pealegi veel avatuks, mis lõi uuerahvusvahelise kõigile sunnulisliku reglamentatsiooni ja poliitseilise korraldise. Teised lepingud, nagu merealuste kaablite kaitse konventsioon 1884 a., orjuse vastane konventsioon 1890 a. ja kõige rohkem Rahvasteliidu hooldamisel sõlmitud lepingud alkoholi ja sõjavarustuse sisseveo keelu kohta Aafrikasse ühendaval juba sedavõrd palju riike, et nendest lepingutest on kujunenud kohe üldiseid rahvusvahelise õiguse universaalseid norme. Kuigi siinjuures tuleb kahjuks tähendada, et seni ei ole sõlmitud veel ühtegi tööpoolest üleilmset kokkulepet. Nii kaugele ei ole veel arenenud senine leping-õigus, kuigi ta väljendab kindlat laienemise tendentsi osavõtjate riikide arvus. Teiseks peab ka veel konstateerima, et lepingute abilt loodud õigus ei ole ka ruumiliselt universaalne. Tema on suurel määral ja väga konfliktkujuliselt lokaliseeritud ja tarvitav väga kindlalt piiritletud ulgumere osades, kontinenteerides poliitsei võimu eriti ohtlikutesse kohtadesse, kuid piinlikult kõrvaldades sealjuures igasuguse kontrolli levinemise muudele ulgumere osadele. Kolmandaks leping-õiguse tunnusmärgiks on tema objekti kitsus. Nii on 1911 a. Uhisriikide, Briti Jaapani ja Wenemaa vahelise

lepingu objektiks vaid kotikute kaitse röövpüügi vastu, kuna teisel loomal ja kalal ei ole kuidagi kaitstud massilise, sugu hävitava püügi vastu. Sama lugu korlub ka teiste lepingutega, eriti aga nendega, mis reguleerivad meres leiluvate loodusvarale kasutamist. Nii on lepingutega seatul ulgumere politsei mitmetel ebatäiuslik ja katkenudlik. Tema suuremateks puudusteks on see asjaolu, et ta ei ole seni universaalne ei riikile isiklises koosseisus, ei ruumilises ulatuses ja peale seda veel puudulik objektis.

Huvitavaks katseks täienlada ja laienlada ulgumerel maksvat korra ebakohtale täitmisega on Rahvasteliidu poolt ette võetud rahvusvahelise õiguse kodifitseerimise töö, mis juba seitsme esimese küpseks tunnustatud küsimuse hulgas mainib kolme mereõigusest /territoriaalsed veed, meriröövimine ja mere loodusvarale eksploateerimine/. Praegu on see kodifitseerimise töö vaid ettepanekute järkus, kuid ka praegu on juba näha, et näiteks loodusvarale kasutamise küsimuse aruanija SUAREZ'i vaitel^{10/} peavad leidma kõige suuremat tähelepanu mereriikide poolt, sest nähtavasti ainukeseks teeks ulgumere looma- ja taimeriigi säilitamiseks on tema kaitse röövmajapidamise vastu rahvusvahelise universaalse konventsiooni kaudu, mida sunniks taitma energiline rahvusvaheline politsei. Seega võib Rahvasteliidu töö, mis ei piirdu ainuüksi kodifitseerimisega, vaid rajab ka uusi teid õiguskorra loomises, kujuneda suuremaks tõukeks ka ulgumere politseiarenemisele, sest politseiiline kontroll osutub senise korra lahutamatu kaasahteka.

Konkureeriva politsei tekkimine tugeneb loomulikule tarvilusele korra alahoidmises ulgumerel, milleks rahvus-

line konkureeriva - 28 - see tegevus on selavõri ka-
 line politsei üksinia võimetu. Tema tegevus aga põhjened
 riikile vaikivale ehk kirjalikule kokkuleppele. Konkuree-
 riva politsei tunnustamises väljendub kõikide riikide üht-
 lane järelandimine ühtlane nõusolek oma võimu piiramiseks
 ja oma kodanikkude alistamiseks, vähemalt osaliselt, teise
 riigi võimule. Selle tunnustamise teel tekib eriline poli-
 tsei, mida ei saa täie õigusega nimetada rahvusvaheliseks,
 sest temas domineerib ikkagi veel esirinnas rahvuslik ele-
 ment. Rahvusvahelise ilme omistab temale täielik vastastik-
 kus, mille tõttu võiks teda nimetada ka vastastikuks po-
 litseiks /police de reciprocite/ mis samuti annaks etasi
 ühe tema olulisematest tunnusmarkidest.

Kuna konkureeriva, vastastiku politsei juriidiliseks
 aluseks ei ole enam laiiallane ja paljulubav siseriikline
 õigus, vaid palju võimuväesem ja piiratum rahvusvaheline
 kokkulepe, siis ei ole tema tegevus kaugeltki nii laiaula-
 tuslik, kui rahvuslise politsei oma, vaid mõeldub sootuks
 kitsamates ja vähem lubavates raamides. Esimese keelava pii-
 ri tõmbab mervabaluse põhimõttest võrsuv navigatsioon
 vabadus, selle sõna laiemas mõttes. Konkureeriv politsei ei
 saa ega tohi tarvitada saaraseid abinõusid, mis nii ehk
 teisiti takistaksid seda vabadust. Teise riigi õiguste res-
 pekteerimine mis on üheks tähtsamaks juhtlauseks rahvus-
 vahelises elus, annab end tunda ka ulgumere politsei ra-
 kendamistes. Teiseks piiridavaks jooneks on kaubalaevade
 rahvusriigi jurisdiktsiooni puutumatus. See on eriti mõ-
 jukas ja keelab igasuguse otsustava sammu lubades vaid
 hädatarvilikke ettevalmistusi vastutusele võtmiseks. Need
 piirid

piirid konkureeriva politsei tegevusele on selavõrd kaalukal et ei luba kunagi tema tegevuse intensiivsust ja efektiiviteeti tõusta rahvuslise politsei oma tasandini. Peale seda lasub konkureerival politseil ka raskem vastutus ebaõige kahtlustamise ja selle tagajärjel sündinud kinnivõtmise eest mis avaldub kahjutasu nõudmise tunnustamises kinnivõtjalt kinnivõetu kasuks teelt kõrvale viimise kahjude suuruses. Ühelt poolt on see taies-ti õigustatud nõulmine, kuid teiselt poolt manitseb ta sõjalaevu liigsele ettevaatusele mis ei saa paiguti olla kasulik politseilise kontrolli kõvendamisele.

IV. Politsei teostajad.

=====

Põhimõtteliselt on politseilise järelevalve teostajateks kõik riigid oma merejõudude abil, kuid tegelikult ei ole see põhimõte täiel määral õige sest teda muudavad tunduvalt üksikud erandid, kusjuures need viimased on kas õiguslist ehk jalle faktilist laadi. Kõige pealt ei saa teostada politseilist kontrollimist need riigid, kes ei oma väljapaasu ulgumerele loomulikku merepiiri mitte oma-
val riigid. Barcelona 1919 ja 1920 aasta lepingu^{///} omistavad seesugustele riikidele õiguse omada nende lipu all sõitvaid kaubalaevu tingimusel, et need oleks registreeritud kindlaks määratud maarigi pinnal asuvas paigas. See võimalus keib aga ainult eralaevadele kohta, kuna sõjalaevade pilamine ei ole endiselt võimaldatud ühelegi seesugusele riigile. Niisuguse uudise rahvusvahelisesse õigusesse toomise tagajärjel tekkinud olukorral on küllalt keeruline politsei õiguse suhtes. Riik, kes ei oma

Ühavaljapaäsu merele ei saa pidada sõjalaevu. kuid kaubalaevadele pidamine on temale võimaldatud rahvusvahelise kokkuleppega. Ta ei saa seega teostada otsekohest järeelvalvet oma sõjalaevale abil ja ainukeseks valvajaks tema kuulkaubalaevade üle osutub konkureeriv poliitsei mis kaotab ühantud juhtumil oma vastastiku iseloomu ja muutub ühe riigi kontsessiooniks kõikide teiste mereriikide kasuks. Seest maariik ei saa teostada ei rahvuslikku, ei seda rohkem konkureerivat poliitsei õigust.

Koosne Olult ja loomult sarnane kord võib tekkida ka muudes oludes olgugi veidi teisenlatud kujul. Seesuguseks poliitsei rakendamist kitsendavaks olukorraks võib olla mõne mere sulgemine sõjalaevadele nagu seda oli Mustal merel mitmel erineval puhul ja viisil. Seal võisid sõjalaevu pidada vaid rannariigid /kord oli isegi see keelatud Wenemaale/ kuna mitte-rannariikide sõjalaevade sissepeas oli takistatud ja seega ka neit võetud õigus teostada rahvuliku ja konkureeriva poliitsei kontrolli suletud merel. Sõjalaevade sissepeasu keelamise tõttu tekkivad mitmesugused juriidiliselt huvitavad seisukorrad niihasti suletud mere kui ka teiste vabale vete suhtes. Suletud meres teostaval rannariigid niihasti rahvusvalise kui ka konkureeriva poliitsei järeelvalvet. kuna teistel mereriikidel ei ole seal seda õigust. Muul ulgumerel aga ei saa olla selle riigi poliitseid, kel ei ole muud merepiiri kui ainult suletud meres. See riik ei saa valvata ise oma kaubalaevastiku üle muudel meredel, vaid ta peab olempima teiste riikide konkureeriva poliitseiga. Nii kutsub ühe mere sulgemine esile mitmesuguseid kontsessioone

Ühe ehk teise riikide rühmituse kasuks sest kontrolli suletud merel ei saa olla teisel määral vastastikuna vaid omab rohkem ühekülgse kontrollimise laadi.

Juriidiliste politsei õiguste kitsendamiste hulka kuulub ka niisugune erandilik juhtum nagu Versailles'i lepingu üks klausel¹²⁾ mis võtab Saksamaalt varem lepinguga antud õiguse kontrollida teiste lepinguosaliste laevu Põhja meres. kus maksev alkoholiliste jookide müütamise keeld mille katkestamiseks ellu kutsuti ka huvitatud riikide laevalest koosnev politsei. Nimetatud klauseliga on kitsendatud vaid Saksamaa konkureeriv politsei /Saksamaa ei tohi nimelt teostada labiotsimisi liitlaste laevalel kuna liitlaste sõjalaevad võivad endiselt kontrollida Saksa lipu all sõitvaid laevu/ on loobunud vastastikkuse põhimõttest ja selagi teatud ruumiliselt piiratud maaalal. Kuid isegi niisugusel kujul tekitab mainitud klausel põhjendatud kahtlustusi tema juriidilises ehtsuses sest ta ei ole täielikus kooskõlas rahvusvahelise õiguse põhimõtetega. Võib isegi õigustatult küsida kas seesugust kitsendust mis halvab riikide üheõiguslust ei peaks lugema maksvusetuks ehk isegi olematuks.

Õigusliste kitsenduste kõrval esinevad paiguti ka faktilised poliitilistest oludest tingitud politseilise järelevalve piiramised. Nimelt annab ennast tunda rahvusvahelises õiguses ja eriti selle rakendamises ammu juba valuküsimuseks saanud suur- ja vaikeriikide materjaalse jõu terav vahe. Väikesed riigid liig nõrgad oma sõjalaevastiku poolest ja liig vaesed ehk kulule lubamises piiratud selle vaheseigi jõu ulgumerele saatmiseks ei saa loomulikult teostada kontrollimist igal pool nagu see oleks tarvilik õiguspoliti-

liselt vaid rakendavad oma õigust vaid oma koduvetele la-
helates osales ilma et nemad suudaksid valvata suuremaid
veevälju kus võivad aga liikuda nende eralaevad. See teeb
võikeste riikide rahvuslise politsei väga nõrgaks ja eba-
küllaseks kuna konkureeriva politsei teostamine omandab
juba päris juhusliku iseloomu ja ei või olla kuigi tähe-
lepanuvaart suur. Vaikeriigid ei suuda teostada ei rahvus-
list ega konkureerivat politseid suuremas ulatuses ja pea-
vad leppima võerarahvuslise peasjalikult suurriikide kon-
kureeriva politseiga. Sel põhjusel on just vaikeriigid eest-
kätt huvitatud konkureeriva politsei tõelikult rahvusvahe-
liseks muutumisest sest see vabastaks neid sagelasti tü-
likast suurte hooldamisest ja annaks rohkem kindlustusi
ulgumere vabaduse segamatule kasutamisele erapooletu rah-
vusvahelise kontrolli all.

mill Sellevastu on suurriikidel palju lähedamad võimalused
küllalase politseilise järelevalve korrallamiseks ulgumerel.
Nende merejõudude suurus ja aineeline jõukus ei hoia neid ka-
mitsas nagu vaikseid ja vaeseid. Eriti soodne on politseili-
se kontrollimise teostamine nendele riikidele kellel omad
asumaad ehk kellel nagu Briti ilmariigid omad merebaasid
igas ilmakaares mis loomulikult kergendab ja tihendab ul-
gumere politsei tegavust. Tegelikult kujuneb seega politsei
pilamine suurriikide monopooliks ja juriidiline üheõigus-
lus ei saa takistada teatavate paremuste ja soodustuste
nautimist suurriikide poolt sest see on riikide materjaal-
se jõu juriidiliselt paranemata ebavõrdsuse tagajärg. Sel-
le tulemuseks on ebasoodne olukord vaikeriikidele milline
seda tunnuvamat sagelasti teostavad suurriigid politsei-

list kontrollimist väikeriikide suhtes palju karmimal ja hooletumal kujul kui omasuguste vastu. Näiteks tarvitas Briti omal ajal laevale läbiotsimist rahu ajal Portugali ja teiste vaiksemate riikide suhtes, kuna samal ajal ei julgehud ta tarvitada sarnast võtet Prantsusmaa vastu. Seesugune toimimine oleneb suurel määral riigi aususest ja kaob rahvaste õigustunde areneles nii et praegusel ajal võib teda lugeda vaevalt mõeldavaks võimaluseks. Seeparast ei oli ta nii halahtlik kui sama ebavõrdsuse teine tagajärg. Ebavõrdsus on võimalik organiseerimata rahvusvahelises ühistuses mis tugeneb peamiselt omaabile ja milles jõulisel ülekaalul ning selle tagajärjel tekkivate paremustel ja soodustustel küllalt alalhoidmist vaariv praktiline poliitiline vaartus. Selle vastu peaks niisugune ebavõrdsus kaluma organiseeritud rahvusvahelises ühistuses, milles aga ei saa olla seesugust ülekaalu üksikute heaks ja milles selle tõttu üksikud suurriigid peaksid loobuma neist paremustest üldsuse heaks. Oiguspoliitiliselt on see moment K küllalt tähtis, sest ulgumere õiguskorra loomises suurriigid tagasihoidlikumad ja umbusklikumad, mis suuresti takistab edukat reglamentatsiooni levinemist ulgumerel. Väikeriigid selle vastu esinevad palju progressiivsematena, sest nende huvides oleks kiiremini vabanele neist soodustustest mis võimaldatud suurriikidele nii öelda loomuliku fakti läbi ja millist kasutamine võib osutuda ülekohtuseks. Teiste sõnalega suurriigid esinevad enamalt jaolt mere kui res nullius'e poollajal, kuna väikeriigid eelistavad mere res communis omnium kontseptsiooni. Muidugi ei ole seesugune vahetegamine absoluutne, aga vastab vaid üllisele tendentsile.

Uhenluses õigusliste ja faktiliste kitsenlustega tekib ka nii nimetatud delegatsiooni küsimus. Kas võib riik, kes ei suula ise teostada politseilist järevalvet ulgumerel ehk ei saa seda teha õigusliste või faktiliste takistuste tõttu volitada selleks teisi, kas võib tema usaldada politsei teise suurema ja vägevama riigi kätte? Teooria annab sellele küsimusele jaatava vastuse, leides pealegi, et volitus võib olla niihästi osaline kui täielik, ajaliselt piiratud ehk mitte ruumiliselt piiratud ehk universaalne. Samuti ei tähenda niisugune delegatsioon ka tema täielikumal kujul riigi iseseisvuse ja rippumatuse kaotamist, vaid on lihtsalt loobumine teatavast õiguste kompleksist ühe teise riigi kasuks. Praktika ei ole aga seni kuidagi tõestanud teoreetilisi seisukohti, sest ajalugu ei tunne niisuguse delegatsiooni võimalust. Teataval maaraal võib naha delegatsiooni kogu konkureeriva politsei korraldises, kuid volituste iseloomu muudab temas tunduvalt selle üldsus: kontrollimise teostajaks on tunnustatud kõik riigid ja kui selles tunnustamises naha delegatsiooni varjatud kujud, siis peab silmas pilama ka seda, et volituse kandjaks ei ole enam üks kindlalt nimetatud riik, vaid kõik riigid eranditult ja pealegi mitte täielikult, vaid piiratult, kusjuures need piirid ei ole tõmmatud volituse andja poolt, nagu seda eeldab volituse loomus, vaid on kujunenud rahvusvahelise kokkuleppe tagajärjel. Sellepärast võib ütelda, et konkureeriva politsei juriidiline iseloom erineb tunduvalt delegatsioonist ja viimase mõiste ei aita kaasa vastastiku politsei õigusliste aluste selgitamisele.

Otsekoheseid volituste juhtumeid tunneb ajalugu suhteliselt vähe. Briti lepingud mõnele riikilega neegritega kauplemise takistamiseks omistaval temale läbiotsimise õiguse ilma vastutasuta. kuid uuematel aegadel ei ole seesuguseid klausleid enam ette tulnud. Tegelikult ei saagi praegusel ajal kõnelda delegatsioonist kui üldisest rahvusvahelise elu nähtusest sest praktiliselt ei ole ju ühelgi riigil põhjust alistada oma eralaevastikku mõne teise riigi politseilisele kontrollile. Kuigi seesugune alistamine ei tähendaks riigi rippumatuse rikkumist ega kitsendamist, oleks ta siiski täiesti asjatuks volitajale isegi kahjulikuks aktiks millel ei näi olevat mingit poliitilist mõtet. Delegatsioon oleks vastutasutu loobumine oma õigustest teise kasuks. Sellepärast on tal esialgu vaid teatav teoreetiline huvi. Ainult eespiiri rahvusvahelise politsei korrallamisel võib delegatsioon kujuneda uue korra vähe- maks aluskiviks kui osutub tarvilikuks volitada teotsemiseks rahvusvahelise politsei laevu.

Niihasti rahvusliku, kui ka konkureeriva politsei ülesandeid täidaval riiklises sõjalaeval. Riigis eneses on politsei avalik organ ja sellise iseloomu säilib ta ka rahvusvahelises ühiskonnas, jäädes ka selles riigi ametlikuks organiks. Avalik-õigusliku politsei võimu kandjateks võivad olla vaid sõjalaeval, kes eriti kõlbulikul selleks oma meeskonna koosseisu ja tarviliku relvastuse poolest. Politseilise kontrollimise teostamine nõuab paljudel juhtumitel väevõimu tarvitamist ulgumerel, eriti võitluses meriröövlitega, ja merel võivad seda teha vaid erisihiliselt relvade kandmiseks ehitatud laeval, sest ammu on möölnud need ajad, kus ka era-

laeval pilid varustuma sõjariistadega enesekaitseks meri-
röövlite ja kaaprite vastu. Kuigi sõjalaeval on kohased
politseilise teenistuse kandmiseks, ei ole see ikkagi nende
algupärane siht ega otstarb, vaid see osutub pigem nende
kõrvalülesandeks. Otsekohe politsei teenistuseks määratud
laevu on seni suhteliselt vähe. Rahvusvahelise ulgumere
politsei seisukohalt ei saa nende hulka lugeda ei Balti
riikide, ei Ameerika Ühisriikide eriliselt piirituse veda-
jate püüdmiseks määratud kiireid laevu, sest need ei esine
rahvusvahelise politsei organitena, vaid puht rahvusliku
võimu kandjatena, kelle tegevus paisub ulgumerele nii utel-
da reflektorselt. Harukorral tunneb aga ka kaasaegne
rahvusvaheline õigus erilisi politsei teenistuseks määra-
tud laevu, kuigi piiratud juhustel ja vahesel arvul. Eriliste
politsei laevade olemasolu tunnustab näiteks 1884 a. kon-
ventsioon merealuste kaablite kaitseks oma art. 10-das, kus
raagitakse üleastumiste ja kaablite rikkumiste konstatee-
rimisest eriliselt volitatud laevade poolt /les navires
spécialement commissionnés/. Kahjuks takistab vaheldane
praktika seesuguse eristatud politsei arenemist ja seni
võib temast rääkida mitte kui igapäev ettetulevast faktist,
vaid rohkem kui tähistunud tendentsist eleneva õiguskorra
kujunemisel. Merekaablite kaitse vajab tehniliselt erilis-
selt varustatud laevu kaablite kontrollimiseks ja otseko-
heseks parandamiseks rikete korral. Harilikud sõjalaeval
ei saaks hakkama sellise ülesandega ja seaks otstarbeks ku-
juneski vajafus eriliselt varustatud laevale järele. Ka muu-
del aladel võib tekkida samane tarvidus erilaevade järele
ja nendele omistakse ka politseilise kontrollimise õigus.

Seega kujuneb ka eiline tehniliselt politsei-lik laevastik Puht teoreetlikult seisukohalt omanlab seesugune talitus- viis kaugele ulatava ja paljuendelise tähenduse, sest eri- lise politsei-laevastiku ellu kutsumine mõjutab tunduvalt senise politseilise korralduse aluseid. Praegu politseilisi ülesandeid täitvad sõjalaeval on ikkagi esijoones oma riik- liku võimu esindajal ja kandjal, millisteks nemad jäävad ka konkureeriva järelvalve teostamises. Eesilisel kaablite kait- seks määratud laevad ja ülise kõik tehnilis-politseilise laevad säilitavad muidugi samuti oma rahvusliku iseloomu, kuid sellele seltsib suurel määral rahvusvaheline element: nemad ei ole juba üksinda rahvusliku võimu esindajad, vaid nende selja taga seisab rahvusvaheline ühistus, kes riikide vahel saavutatud kokkuleppe põhjal delegeerinud neile täp- selt ettenähtud rahvusvaheliste ülesannete täitmise. Nemad ei esine oma riikluse nimel, vaid lepinguosaliste ametlik- kule esitajatena, peaaegu rahvusvaheliste ametnikkudena. Selles suhteliselt uuemas juriidilises institutsioonis peituvad tuleviku rahvusvahelise politsei arenemise idud, ka selle politsei idud, mis peab tulevikus asestama senise kon- kureeriva ehk võerarahvuslise politsei. Kahjuks on aga see heaendeline instituut siiani väga nõrgalt ellu viidud ja tema esineb vaid konkureeriva politsei arvuliselt pii- ratud kaasnähtena ja võib olla isegi vaid oludest tingitud abilisena. Tähelepanu väärt on aga see, et juba organiseeri- mata rahvusvahelises ühiskonnas on jõutud aratundmisele niisuguse erapooletu ja tehniliselt parem ettevalmistatud politsei tarviduses ja loodud ka selle esimene embrio. See praktilist tähendust.

lubab oletada, et organiseeritud rahvusvahelises ühistuses teostuval teoreetikute tungival ja põhjendatud ettepanekul rahvusvahelise politsei loomiseks, kusjuures selle ülesanded ei oleks enam piiratud, vaid laieneks seevõrra, kui seda võimaldaks merevahaluse põhimõttele rajanev uus õiguskord ulgumerel.

Seni aga jääb maksvaks juhtlauseks see, ei politseilisi ülesandeid taidavad riikide sõjalaevad. Üldiselt on see põhimõte absoluutne ses mõttes, et kõik sõjalaevad eranditult võivad rakendada seda õigust. Ainult hatukorral ja pealegi ruumiliselt piiratud ulgumere osales on seda põhimõtet muudetud. Nii näeb ette teatavat kitsendust Londoni orjadega kauplemise vastane leping 1841 a., et lepinguosalisel peavad teatama teistele vastastikku, missugusel just on need laevad, mis määratud politseilise kontrollimise teostamiseks kahtlusaluses vöös. S esuguse notifikatsiooni tagajärjeks oli loetletud laevade volitamise vaikiva tunnustuse teel ja see-
ga kujunes ka eriline laevastik, mis pidi olema küllaltlane orjadega kauplemise katkestamiseks. Teoreetiliselt jääb aga vist ikkagi vaieldavaks, kas teistel, mitte notifitseeritud sõjalaevadel oli õigus samuti teostada politseilisi samasihilisi ülesandeid kahtlusaluses vöös või kõrvaldas niisugune notifitseerimise nõue muude sõjalaevade õigused. Praktiliselt ei ole teadu pärast seesugust küsimust päevakorra-
kerkinud. Ka Haagi 1882 a. Põhjameres kalapüügi ja politsei reguleerimise leping^{13/} ei anna selget vastust sellele küsimusele, kuigi näeb ette erilists, n. n. kalapüügi rist-
lejate tegevuse. Nähtavasti ei oma see küsimus suuremat praktilist tähendust.

V. Kuriteod ulgumerel.
=====

Politseilise järevalve alaks on kogu ulgumeri, kuid kaugelki mitte ühesugustes tingimustes ja võrdses ulatuses, sest ta on paljudes kohtades ruumiliselt kondenseeritud, kuna teistes ga esineb, kui tohiks nii ütelda, lahjendatud kujul. Politseilise tegevuse ruumiline ulatus oleneb merel ettetulevate kuritegude iseloomust. On kuritegusid, mis ette tulevad igal pool ulgumerel, nagu näiteks võera lipu tarvitamine ehk rängem roim merel - meriröövimine. Teised kuriteod omavad lokaalsema ilme. Nii oli varem orjadega kauplemise tallermaaks kogu Aafrika ja politseilist järevalvet tuli teostada kõikides teia ümbritsevates vetes, eriti aga Aafrika ja Ameerika vahelistel veeteedel. Läänud aastasaja teisel poolel lõppes neegrite vedu Ameerikasse, kuid seda energilisemaks muutus sama kuritegu India ookeani vetes, mille tõttu politseiline tegevus pidi koonduma sinna, kuna teistes kohtades osutus võimalikuks lõpetada järevalve. See näide tõendab, et üksikute kuritegude sünnipaik on lokaliseeritud ja muutuv, missugused omadused otsustavad ka politsei saatuse, määrates temale ruumilise tegevusala, mis võib pealegi ajaliselt muutuda ja ruumiliselt ümberkanduda. Suhteliselt püsivamad on selle poolest kalapüügi määruste rikkumised ja ühes sellega muutub püsivamaks ruumiliselt ka nende jälgimiseks määratud politsei. Kalad ei asu üle 200 meetri sügavates vetes ja koonduvad kallaste lähedale ehk erilistele pankadele meres, mille tõttu lokaliseerub

niihasti kalapüük, kui ka selle õigusparasuse valve. Selle tõttu on isegi haali kuulda, mis loeval asjatuks mererikkuste kaitse määruste levitamist kõikidel meredele, vaid arvaval küllaldaseks kaitse alla võtta vaid kohad, milliste sügavus ei ületa 200 meetrit. Niisugust seisukohta pooldab Portugali mereuurimise komisjon oma vastuses Rahvasteliidu kolifitseerimise komisjonile selle poolt seisukoha võtmiseks laiali saadetud mererikkuste kasutamise reglamentatsioonikavale. Samuti nagu kalapüügi määruste järelevalves, lokaliseerub politseiline tegevus ka kaablite kaitstes ja mõnes teises reglamenteeritud mere kasutamise harus. Seega selgub üks küllalt tahtis olukord: enamik politseilisi ülesandeid tuleval teostamisele geograafiliselt kindlaks määratud kohtades erilise kuritegevuse kõrvaldamiseks. Veel üks moment on siinkohal tähtis. Kuna universaalne rahvusvaheline kokkulepe on pannud õiguslase aluse üleulglomerelisele politsei tegevusele /näiteks meriröövlite vastu võitlemise määrused ja samuti kumbeõiguslikult kujunenud lipu tõestamise lubatuse tunnustamine/, on lepinguliselt seatud kind eranditult lokaliseeritud ja pealegi veel väga täpsel viisil laius- ja pikkuskraadide abil. Sealjuures ei eita lepingud tavaliselt kujunenud õigusi, mille tõttu lepinguliselt politseile alustatud ulgumere osades võib teostuda kahekordne politseiline järelevalve: kõikidele veeväljadele omane ja see, mis omane vaid piiratud osale. Neis üksikuis osis on politseiline järelevalve põhimõttelt kahekordne

Ulgumere politsei ülesandeks on merel ette tulevate kuritarvituste ja kuritegude arahoidmine ja katkestamine. See oleks kõige üldisem ülesannete piiritelu, mis aga seab

ülesse vaid põhimõtte ja ei selgita veel küllaltki selgelt kõiki võimalikke üksikasju, sest praegune ebakohtlikult arenenud poliitsei on oma tegevuses seotud katkendilise ja puuduliku õiguskorraga ulgumerel. Õiguskorra ebakohtlikkus takistab ka kuritegude ja ~~ühtsust~~ üleastumiste kavakindlat ja süstemaatilist liigitust ning selle tõttu valitseb merel ette tulevate õigusrikkumiste loetelus kirju järjekindluseta. Ka ei anna senine kord kohast liigituse alust, vaid tuleb piirduda lihtsa põhjendamatu loeteluga. Kuna aga iga kuriteo ehk üleastumise ilme mõjutab omakord tarvitusele võetavad poliitseilised abinõud, siis ei saa ka mööduda kas või kõige üldisemastki loetelust.

Uheks harilikumaks õigusrikkumiseks ulgumerel osutub võera lipu tarvitamine, kus oma tööliku kodakondsuse varjamiseks tõmmatakse masti teise rahvuse lipp, mille kandmise õigust laeval ei ole ehk ei saagi olla. Sagedasti tuleb ette, et laevak ei ole õigustatud kandma ühegi riigi lippu ja siis on võera lipu tarvitamine tema poolt möödapaasematu. Selle õigusrikkumise motiivid võivad olla väga mitmekesised, kuid üldiselt näitab juba võera lipu kasutamine kuritahtlisele kalluvusele, olles sealjuures ka iseseisvalt karistust väärivaks üleastumiseks. Ta on oma ruumilise ulatuse poolest universaalne ja poliitseil tuleb võidelda temaga kogu ulgumere pinnal. Lipu valest tarvitamisest ei ole senini loodud rahvusvaheliselt kvalifitseeritud õigusrikkumist ja ta jääb õiguslikult selgitamatuks ehk pigem vahe tapsustazuks üleastumiseks tema määrava aluse - kombe - tapsusetuse tõttu. Silmas tuleb veel pidada, et võera lipu tarvitamine esineb harvadel juhtumitel iseseisvana õigusrikkumisena, vaid on

peaaegu alati sissejuhatavaks kaasnähtuseks rangemates kuritegudes. See asiolu röövib ka vastavalt politseiliselt toimingult - lipu tõestamiselt - tema eriilme, vaid teeb temast vajaliku eeltoimingu, mille tagajärg mõjutab nii ehk teisiti politseiliste talituste edespäidise kaigu. Siinjuures tuleb veel märkida, et ainult rahvusriigil ehk ka sellel riigil, kelle kipu õigustamatult kannab laev, on eelistatud huvi seesuguse kuriteo jälgimiseks. Rahvusriigi ulgumere politsei ülesandeks on jälgida kodumaa lippu tarvitavaid laevu oma riigi poliitilistes huvides ja valvata selle järele, et teised ei kannaks seadusevastaselt rahvuskuuluvuse sümbooli. Konkureerival politseil on sootuks vähem motiive lipu tõestamiseks, kui muidugi laevale ei lange kahtlustusi muudes, raskemates kuritegudes.

Suurem osa õigusrikkumisi sünnib vist küll mereriikkuste kasutamisel, eriti kalapüügi juures. Laialdane ja ajaliselt püsiv kalastamine annab rohkesti põhjuseid kuritahtlikule tegevusele, kusjuures viimases esineval peasjalikult kaks liiki. Üks liik üleastumisi on sihitud maarusvastasele mere floori ja fauni eksploateerimisele, millele omistakse peasjalikult vist küll ahnuse motiividel röövmajapidamise ilme, mis kajastub saatuslikult loomuliku juurekasvu valmimisele ja viib mõnedki loomaliigid kadumisele. Eriti kurbi tagajärgi on annud valaskalade ja kotikute röövpüük, mis viis need kasulikud loomad kohutavale arvulisele kahanemisele. Röövpüügi vastu võitlemiseks on üksikud riigid vastastikul kokkuleppel oma sisemises seadusandluses tõmbanud teataval piirid, peasjalikult püügi keeluaegade välja kuulutamise teel. Rahvusvaheliste kokkulepete arv samaks otstar-

beks on seni märgatavalt väike ja ebaküllane ja nõuab tungivalt rutulist täiendamist. Arusaadav, et seesuguste määrustikkude maksma hakkamine kutsub esile ka vastava poliitilise korraldise, millel suurem osa norme jääks surnud täheks.

Teiseks liigiks kalastamise kuritegudes on kaaskalurite segamine püügi kohal, nende püügiriistade ja saagi vägivaldne ehk salajane omandamine või hävitamine. Mere vabaduse põhimõte võimaldab kõikidest rahvustest kaluritele kalastada võrdsetes õiguslikes tingimustes igal pool ulgumerel kõikide võimalikkude ja lubatud tehniliste abinõudega. Kuid kalade kuhjumine looduslikult piiratud kohtadesse kogub sinna samuti ka suurel arvul mitmest rahvusest kalureid, kes loomulikult võistlevad oma vahel, sealjuures mitte just igakord lubatud ja õiglaste abinõudega. Võistluse moment valmistab soolsa pinna kõikisugu üleastumiste korda saatmisele, kusjuures neid üleastumisi ei saa kõrvaldada rahvuskise seadusandluse teel, vaid tuleb abi otsida rahvusvaheliselt reglamentatsioonilt, mis võib maksev olla aga ainult lepinguosaliste riikide kodanikkude suhtes. Mõned autorid ei loe riikide vahelist kokkulepet küllaldaseks kuritarvituste ärahoidmiseks ehk kõrvaldamiseks ning seda peaaugjalikult selle pärast, et rahvuslikud kohtud, kes peavad lõpupele lõpuks otsustama ja karistama, ei ole küllalt erapooletud ja pehmenlavad oma kodanikkude karistusi. Tegelikult aga ei või see asiolu palju segada, kui kalastamise poliitsei on küllalt hoolikas oma ülesannete täitmisel ja valvab selle järele, et kalurid ei tarvitaks keelatud püügiriistu, ei segaks teisi kalureid ja ei tekitaks omavahelisi tülisid.

Seesuguste kuritegude konstateerimine ja heal juhul ka kohapealne lahendamine vajavad erilist olude tundmist, kalastamise sagedasti väga omapäraste kommete tundmist, mispärast kalastamise politsei ülesanded taidavad enamikus eriliselt seks määratud laevad.

Suuremaks korratuste tekitajaks kalurite seas on n.n. ujuvad körtsid /cabarets flottants/, see on laevad, millistel ehk millistelt muutatakse kaluritele alkoholilisi jookke. Selle pahe vastu võitlemiseks sõlmiti 1887 aastal Põhja mere kohta käiv konventsioon, mis keelab segava ja kombustavastase alkoholi müügi ja isegi selle ostu. Ka seda keeldu peab valvama politsei, kuigi temale ei ole antud õigust sealjuures toimetada läbiotsimisi, vaid peab piirduma kahtlualuse laeva paberite uurimisega, mis sugune abinõu tundub just siin vähesena ja sihile mitte viivana.

Alkoholilised joogid esinevad ka teisteski kohtades kutitarvituste põhjusena. Alkoholi vedu on keelatud mitmesse maasse, eeskätt just Aafrikasse, mille tõttu tema transporteerimine ulgumere kaudu nimetatud mandrile osurub iselaadseks kuritarvituseks, mille takistamiseks saab vajalikuks ka politseiline järevalve. Niisugusele salaveole sarnaneb veel terve rea uimastavate ainete transporteerimine, mis samuti allub politsei kontrollile. Samuti on keelatud ka relvade vedu. Keelatud ainete transporteerimine esineb sagedasti ettetulevana üleaszumisena ulgumerel, eriti veel siis, kui sama mõiste alla viia neegritega ja orjadega kauplemise ulgumerel mööduv osa - transpott. Keelatud transporteerimise vastu võitlemiseks osutuvad vajalikuks väga põhjalikud abinõud.

nõud, millistest loogilisem, loomulikum ja ühtlasi sihileviivam on lõva põhjalik läbiotsimine. Politsei konstateerivas toimingute reas on läbiotsimine nii ütelda viimane sõna. Salaveo konstateerimiseks ei oleks teised abinõud kuigi küllaldased ja kuriteo iseloom ise tingib politseiliste toimingute ulatuse.

Rängemaks roimaks ulgumerel tuleb lugeda muidugi meriröövimist. Selle kuriteo loomu ja tunnusmärkide üle on paljugi vaieldud teoorias ja mitmed tõsised lahkuminekid on aset leidnud ka praktikas. Segadus muutus omal ajal seda suuremaks, et meriröövimisele püüti sarnastada ka teisi, loomult lahkuminevail ja tunduvat erinevaid kuritegusid, nagu näiteks neegritega kauplemine ja isegi kaablite rikkumine. Nüüd on aga vaated meriröövimisele ühtunud ja leidnud ka vastava seaduse sarnase sõnastuse Rahvastekiidu kodifitseerimise komisjoni töödes, jaapanlase MATSUDA meriröövimist määravates põhilausetes.^{15/} Vastavalt esitatud kavale loetakse meriröövimiseks omal käel ettevõetud vägivalla akte isikute ja nende varanduse vastu ulgumerel. Meriröövimine on inimkonna vastaseks kuriteoks ulgumerel ja võib aset leida ka ainult ulgumerel. Samad vägivalla aktid territoriaalsetes vetes ei allu enam ulgumere politseile ega kinnivõtja kohtutele, vaid on alitatud riigi kohtutele, kelle vetes sündinud röövimine. Meriröövlid tungivad kallale vahet tegemata kõikide rahvaste laevadele, nende roim on sihitud kõikide rahvaste ühistuse vastu, mille tõttu nemad muutuvad kogu tsiviliseeritud ilma vaenlasteks ja asetavad eniid väljaspoole seadust, s.o. denatatsiooniseerivad eniid, mis tähendab seda, et nemad kaotavad

"wipso fakto" nende endise rahvusriigi kaitse. See põhilause on maksev mitte ainult eralaevade suhtes, vaid ka sõjalaevade, olles andunud meriröövimisele, kaotavad oma avaliku organi ilme ja õigused ja muutuvad denatsionaliseerituks. Viimasel asiolul on see oluline tõhtsus, et nüüd osutub võimalikuks kohtumõistmine igale riigile, kelle laev meriröövlid ja nende laeva kinni võtnud. Meriröövlite vastu võitlemiseks peab ulgumere rahvuslik ja konkureeriv politsei tarvitama väga energilisi, põhimõttelt kaugele ulatavaid abinõusid. Üldiselt on tunnustatud põhimõte, et kuriteol tabatud meriröövlid võib iga riigi sõjalaev kinni võtta nende kolakonksuse peale vaatamata. Vastuhakkamise korral võib ja peab tarvitama relvade jõudu, võib roimarite laeva põhjalt lasta, meriröövlite üle pidada sõjakohut, kui olud seda sunnivad ja neid koha peal hukata. Harilikult on meriröövlite vastupanu võimatu parem varustatud sõjalaeva vastu ja allannud laev arreteeritakse ning viiakse kodumaa salamasse, kus meriröövlid toimetatakse kohtu kätte, kes neid karistab oma seaduste põhjal. Ainult siis, kui ulgumerel alatud tagaajamine lõpeb teise riigi territoriaalsetes vetes, tuleb roimariid toimetada selle riigi kohtu võimude kätte. Meriröövimises kahtlustamise korral on sõjalaeva kaptenil täielik õigus tõendiada laeva paberite uurimise teel laeva tõelikus sõllusihis ja peasjalikult selles, kas laev on tõesti merel kaubanduslisel ehk mõnel muul rahulisel sihil ja otsarbel. Võitlus meriröövimise vastu on olnud küllalt mõjukas ja praegu võib teda lugeda peaaegu lõpetatuks. Harvad meriröövimise juhtumid tulevad ette veel Hiina vetes,

Kõik need loetletud kuriteod manavad esile poliitsei-
lise järelevalve, ilma milleta nende takistamine ei oleks
saavutatav. Politsei peab olema oma tegevuses küllalt ef-
fektiivne, kusjuures viimase ulatuse määrajateks osutuvad
ühelt poolt kuriteo loomust tingitud takistusabinöüd, tei-
selt poolt aga merevabaduse põhimõtte mõned järellused.
Ulgumere politsei ei tohi oma tegevusega takistada laeva-
sõidu vabadust ega üleastumiste korral minna kaugemale ku-
riteo konstateerimisest ja jätkamise ärghoidmisest ning
süüdlase toimetamisest tema rahvusliste kohtu võimule kät-
te, kui laeva denatsionaliseerimine ja võimatus rahvust
kinilaks teha ei anna kaaprile õigust alistada laeva oma
rahvus-seadustele. Merevabadus ja rahvuslik kohtumõistmine
jäaval alati poliitseilise tegevuse piirjooteks, kuna kuri-
teo ilme põhjustab tarvitusele võetavate abinöude ulatuse.
Rahvusvahelisel lepingul ei kvalifitseeri tapsemalt
kuritegusid ulgumerel, vaid kõige sagelamatel juhtumitel
nimetaval neil ehk paremal korral annaval neile suhteliselt
üllistes lausetes kirjeldatud dispositsiooni. Senine õigus-
tealus tunneb veel vähe rahvusvaheliselt kvalifitseeritud
kuritegusid /seda mõistet ei tohi aga segada teise, ni-
melt rahvusvahelise deliktiga/, kuid vastav mõiste on juba
tekinud ja ajajooksul areneb kuritegude rahvusvaheline kva-
lifitseerimine paljutõotavalt. Siinjuures tuleb tähendada,
et seni esineb suurem osa rahvusvaheliselt kvalifitseeri-
tud kuritegusid just mereõiguses, nagu näiteks meriröövimi-
ne, millest kujunenud nii öelda klassiline rahvusvaheline
kuritegu ja millisel oli pealegi mõjuka pretselendi ise-
loom. Pikemat aega ei tuntuiki muud kuritegu rahvusvaheli-
xöixgxxx

ses õiguses ja ei peetudki võimalikuks niisugust, mis sarnaneks meriröövimisele oma õigusliste järelduste poolest. Meriröövimine oli fenomenaaalseks nähtuseks, millele ei leitud sagelasti paikagi süsteemis, kuid pika peale harjuti temaga ja kohe seltsisid temale muud kuriteod. Algul püüti küll meriröövimisele sarnastada kõik uueltekkivad kuriteod merel. Vajaja vaid meele tuletada Briti otsekohe selleks sihitul katseid võitlemiseks neegritega kauplemise vastu, kus mitmes lepingus esineb kauplemise assimileerimine meriröövimisele kogu selle tagajärgedega - laeva ja tema meeskonna denatsionaliseerimisega ja kaapri kohtutele alistamisega. See tendents on iseenesest arusaadav. Iga uus kuritegu merel nõudis erilist kvalifitseerimist. Kui siseriiklises õiguses tarvitakse juhtlauset: „nullum crimen sine lege“ siis on ta maksev ka ulgumerel, kus ei valitse ühegi riigi võim, kuid loomulikult muudetud kujul: „nullum crimen sine consensu inter gentes“. Pole siis ime, et otsiti üles ainukene tuntud rahvusvaheline kuritegu ja püüti selle abil ja eeskujul kvalifitseerida ka teisi, uustunukuid.

Rahvusvahelise kvalifikatsiooniga on saanud seni mitmed ulgumeresse puutuvad õigusrikkumised. Rääkimata meriröövimise tavalisest kvalifitseerimisest, leidub seda ka mitmes lepingus. Näiteks, 1882 a. konventsioonis on määratud /art. 14-24/ kalastamise vabaduse ja julgeoleku alused, milliste rikumine osutub rahvusvaheliseks kuriteoks. Sellest tüüp-lepingust on saanud eeskujuga teiste kalastus-kohtade määrustikul. Ka 1887 a. Põhjameres alkoholi müügikeelu konventsioon tunnustab piiritusega kauplemise rahvusvaheliseks kuriteoks /art. 2/. Paremaks näiteks rahvusvahelise kvalifi-

katsiooni andmises osutub aga relvalega kauplemise keelu leping. Tema artiklid 1 kuni 9 annavad täpse ja laialdase dispositsiooni uuele kuriteole, milleks osutub ulgumere kaudu teostav relvale transport.

Kõik laeval enesel sündinud kuriteod ja üleastumised karistab laeva rahvusriigi võim ja ainult tema enese poliitseil on õigus jälgida seesugusel korral kuritegijaid. Laeva rahvusriigil on vastuvaidlemata õigus kohustada oma kodanikke hoiduda teatavatest toimingutest ulgumerel /näit. võib keelata kalapüügi teataval ajal kalariigi kaitseks/, kuid niisugune korraldus ei omanud seega rahvusvahelist ilmet, teda ei saa peale sunnida teiste riikide kodanikkudele ja konkureeriv poliitsei ei pea ja ei tohi jälgida seesuguseid õigusrikkumisi, Niipea aga kui laeva enese poolt ehk laeval sünnib mingisugune õigusrikkumine, mis riivab tunduvalt ka teiste riikide huviseid, siis on juba faktiliselt loodud niisugune olukord, kus oleks vaja ka võera-rahvuslise ehk konkureeriva poliitsei takistav käsi. Võera-rahvusline element kuriteos osutub faktiliseks aluseks konkureeriva poliitsei tegevusele. Juriidilise pinna valmistab aga õigusrikkumise tunnustamine rahvusvaheliseks kuriteoks. See tunnustamine läks vaikivat kombelist teed meriröövimise rahvusvaheliseks kuriteoks tegemisel, kuna muude kuritegude rahvusvaheline kvalifitseerimine sünnib suuremalt osalt ja viimasel ajal eranditult kokkulepete kaudu, kusjuures pealegi rahvusvaheliste dispositsioonide arv on jõulisalt kasvamas. Ka ei püüta sarnastada iseseisvaid, omaparaseid kuritegusid meriröövimisele, vaid antakse igale kuriteole tema piiritlus ja püütakse ka ühtlase karistamise poole.

Kõik rahvusvaheliselt kvalifitseeritud kuriteod/muidugi kui nende sünnipaigaks ulgumeri/ on alistatud rahvusvahelise politsei järelevalvele, kusjuures kuriteo laad määrab lähemalt ka politsei repressiivsele abinõule ehk nende ulatuse. Suurem hulk kuritegusid tuleb ilmsiks alles läbiotsimise toimetamisel, mille tõttu laevade läbiotsimine on kujunenud üheks tarvitatavamaks politseiliseks aktsiooniks. Peale seda, olles tõendunud kuriteo faktis läbiotsimise kaua, võib ja peab laeva kinni võtma vastavatele võimudele edasi toimetamiseks. Laevade kinnivõtt on mõjuvamaks abinõuks kuriteo jätkamise katkestamiseks ja karistuse teostamiseks. Niihastu läbiotsimine, kui ka kinnivõtt rahu ajal oleks muudugi jämelamaid merevabaduse rikkumisi. Laevaõidu vabalust ei saaks olla, kui kaubalaevad oleneksid esimesest vastutulevast sõjalaevast, kellele tuleks tahtmine korraldada ulgumerel läbiotsimisi, isegi õigluse ja inimlikkuse jaluleseadmise nimel: / PRADIER-FODERE/. Ainukeseks faktiks, mis annab primaadi repressiivsetele abinõudele seesugusel kujul, mis õigustab nende abinõude tarvitusele võtmise, on kahtlemata rahvusvaheliselt kvalifitseeritud kuritegu. Kvalifikatsioon on oma loomu poolest küll üldine, s.o. kuritegu jääks kuriteoks igal pool ulgumerel, kuid seda üldisust piiratakse, austades merevabaduse põhimõtet, harilikult kuriteo kõige tihedama ettetulemise kohaga, mis loomulikult vähendab merevabaduse kitsendust hädalisema vajadusega. Ainult meriröövlite vastus võitlemine oma üldise iseloomuga vajab kogu materjaalse jõu rakendamise gammi, mis võimaldatud ulgumere politseile. Rahvusvahelina kvalifikatsioon, / mõeldes selle all niihasti tapset piiritlemist, kui ka

lihtsat nimetamist, mis ette tuleb sageasti vanemates kokkulepetes/ võimaõlab konkureerivale politseile astuda tegevusesse rahvuslise politsei kõrval ja psutub seega üheks ulgumere politsei teotsemise aluseks. Selle õiguslise aluse arenemine ja mitmekesistumine uute kvalifikatsioonide lisa- mise abil laienlab loomulikult ka konkureeriva politsei tegevusala ja on sisulisemaks momentiks tulevases arenenumas õiguskorras ulgumerel.

Viimasel ajal näib maal võtvat tendents täpsustala kuritegude rahvusvahelist kvalifikatsiooni. Seda väidet tõendab muu seas Rahvasteliidu progressiivse kolifitseerimise töö, kus leiavad pretsiseerimist paljud ka mer-õigusesse puutuval küsimusel. Nii on komisjon asunud meriröölite kohta kaivate määruste kolifitseerimisele. Rahvasteliidu töös harus on vaid alganud, kuid juba praegu võib temalt eeldata heaendelisi tulemusi kuritegude rahvusvahelise kvalifitseerimise alalt.

Rahvusvaheliseks kuriteoks on tunnustatud viimasel ajal ka kallaletungi sõda, kuid ta võiks pigem kuuluda rahvusvaheliste deliktide hulka, sest temal ei ole täit sarnadust loomuses teiste rahvusvaheliste kuritegudega varem nimetatul mõttes. Vahe, ja väga oluline vahe on see, et muudel rahvusvahelistel kuritegudel on ette nahtud sanktsioonid siseriiklises õiguses, kuna sõda, kui kuritegu, ei saanuheldia samasugusel teel, vaid seks tuleb otsida juba rahvusvahelisi sanktsioone. Aga need puuduvad veel ja nende leidmine sünnitab praeguse õigustunde arenematuse juures ületamata raskusi. Selle tõttu jaab sõja tunnustamine rahvusvaheliseks kuriteoks blankeetseks ilulauseks vaid suu-

rema põhimõttelise tähendusega. Viimase omandab ta seotõttu, et muulab juurtes senise suhtumise sõjasse ja seab sõjalise tegevuse sootuks teistsugustele õiguslistele alustele. Sõda ei ole enam põhimõttelt ühevaarne pooltevaheline võitlus sõjariistus jõu abil, kus sõljjad esineval võrdsetes õiguslistes tingimustes. Sõja tunnustamine rahvusvaheliseks kuriteoks muulab vähemalt ühe poole - sõja tegeliku algataja - rahvusvaheliseks kuritegijaks, kutsudes seega tema peale kogu seni maksvate sanktsioonide raskuse. Sõja algatamisega ühe riigi vastu saadab kallaletungija korra sõja akti ka kõikide teiste Rahvasteliidu liikete vastu ja need kõik on kohustatud osa võtma neist repressiivsetest abinõudest, mis ette nähtud Rahvasteliidu pakti art. 16-das.:

„Viimase/Rahvasteliidu liikmed/ kohustuvad otsekohe katkestama temaga/kallaletungijaga/ kõik kaubanduslised ja rahanduslised suhted, ära keelama omal maaalal ja põhikirja murlja maaalal asuvate isikute vahel kõik vahekorrad ja katkestama kõik rahanduslised, kaubanduslised ja isiklised ühendused isikute vahel, kes asuvad selle riigi maaalal ja riga teise riigi maaalal, olgu see liidu liige ehk mitte.“

Selles löikes määratud majanduslik blokaad peab loomulikult aset leidma ka ulgumerel, mis on ju üheks hõlpsamaks ühendusteeks rahvaste vahel. Seni ei ole õnneks tulnud vajadust tarvitada seda võimast takistusabinõu praktikas. Ka teooria vaikib temast esialgu küsimuse ebaküpsuse ja vastavate positiivsete normide puudumise tõttu. Kõige loomulikumon vist oletada, et majandusliku blokaadi õigu-

üksikult ei oleks lihtsalt võimatu teha rahvus-

sesse kantakse üle valjundatud kujul/Rahvasteliidu pakt nõuab ulatuselt palju suuremat blokaadi, mis ületab selle senise mõiste/ kõik senised sõjaõiguses tunnustatud blokaadi õigused kogu nende täiendamiseks vajaliku surveabinõude gammiga. Nende surveabinõude tarvitamine on kohuslik kõikidele Rahvasteliidu liigetele, kes peavad vastavalt art. 16-le, teine teisele abi andma ka majandusliku blokaadi teostamises. Jäeb aga lahtiseks küsimus, kas ka kõik riigid peavad osa võtma blokaadi tegelikust elluviimisest sõjalise jõu abil, sest praktiliselt osutub see võimalikuks. Tegelikult tuleb blokaadi teostada vaid üksikutel riikidel, kes esineksid sarnasel korral rahvusvahelise ühistuse tahe teostajatena. Rahvasteliidu nõukogul on õigus soovitada üksikutele riikidele, kes tekkinud rahurikkumisele huvitatud, mis määral tuleks osa võtta sõjalise jõu organiseerimisest rahurikkujate taltsutamiseks ja ühtlasi ka blokaadi teetamiseks sõjariistus jõuga.

Prantsuse esialgne Rahvasteliidu pakti kava nägi ette erilise rahvusvahelise politsei moodustamise poliitiliste ülesannete täitmiseks. See politsei pidi olema suuruselt küllalidane liidu nõukogu ja vahekohtute otsuste kindlustamiseks ning tarbe korral ka vastuhakkaja taltsutamiseks. Muidugi langeksid siis ka ulgumere politsei ülesanded rahvusvahelise sõjaväe kanda. Ka saksa publitsistid esinevad sarnase nõudmisega. „Kaasajal vajame meie rahvusvahelist politseid ulgumerel, mis oleks rahvusvaheliselt organiseeritud. Tema tuleb luua üksikriikliste kontingentide alusel ja sealjuures tuleb hoolt kanda selle eest, et ükski riik üksikult ei omaks laevastikku, mis oleks tugevam rahvus-

vahelisest politsei laevastikust. Seda rahvusvahelist politseid tuleb tarvitada Haagi kohtu otsuse põhjal selle vastu, kes rikub mere vabadust. Paraku oli riikide vastu seis sellelaadsetele kavadele sedavõrd tugev, et need tuli kauemaks ajaks kõrvale heita. Praegu ei oma Rahvasteliit ühtegi kindlat ja alalist rahvusvahelist jõudu, vaid kõik materjaalse surva abinõul tuleval teostada kallaletungija vastu riikide eneste kaudu, kes seks annavad vajalikke kontingente. Kuigi viimastel tuleb teostada sõjalisi operatsioone /ka blokaad nende hulka arvatud/, ei ole see enam endine õiguslikult võrdne võitlus, vaid pakti rikkuja karistamine, milles on üks riik kuritegijaks ja kõik teised rikutud õiguse jalulesealjal. Teoreetiliselt ei tohiks tuleviku kokkupörkes olla erapooletuid, kuigi Rahvasteliit võimaldab seda üksikutel juhtumitel.

Vastavalt ülliste seisukohtade muutmisele võtab teise ilme ka blokaad. Kõige pealt ei ole siis sõja õigus enam endiseks eran-õiguseks, vaid valgub täielikult senise politsei õiguse raamidesse, sest seni erines blokaad politseilistest järeelvalvest mitte oma tegevuse poolest/see oli faktiliselt sarnane politseilisele kontrollimisele/, vaid oma sihi poolest. Kuna politsei sihiks oli kindlustada kõikide riikide reguleeritud mere kasutamise vabadust, oli sõjalise blokaadi sihiks üksiku riigi erihuvi teostamine, mis pealegi rikkus tunduvalt teiste riikide vabadust algumerel. Sõja kuulutamine rahvusvaheliseks kuriteoks ja riikide ühine, rahvusvaheliselt kooskõlastatud võitlus rahurikkuja vastu omistavad ka blokaadile teised sihid. Ta jaab endiselt kitsenduseks, olgugi ajutiseks, merevabadusele, kuid nüüd juba mitte

ühe riigi eelistatud huvides. Vaid rahvusvahelise ühiskonna õigelt mõistetud huvides. Ainult see huvide üldistus annab ulgumere politseile uue tegevusala, mille õiguslikud raamid tuleval veel kindlaks määrata ja positiivsesse õigusesse kanda. Õiguslik reguleerimine osutub väga vajalikuks, sest lihtne senise blokaadi õiguse ülekanimine ei vii sihile muutunud olukorras. Erilist täpsustamist vajaks politseilise tegevuse ulatus. Endine kontrabandi mõiste ei kõlba enam määramise aluseks, kuna katkestamisele kuuluvad kõik läbikäimised: kaubanduslikud, rahanduslikud ja isegi isiklikud. Põhimõtetele vastav blokaad peaks olema seega absoluutne ja ükski laev ei tohiks suunduda rahurikkuja salamasse; blokaadi vöö ~~peaks~~ peaks olema murdmatu ja täielikult läbipääsmatu. Politsei ülesanne sel puhul oleks suurel määral kergendatud ja lihtsustatud, sest üksinda juba rahurikkuja salamasse suundumine oleks keelatud toiminguks ja pealegi veel niisuguseks, mille tõestamiseks ei ole vaja läbiotsimise korraldamist, vaid lihtsalt laeva paberite ülevaatus annaks kohe selge pildi laeva kavatsustest, mis peaksid samuti olema karistataval Raskem juhtum - blokaadi murdmine - on aga silmaga nähtav fakt, mis ei vaja mingit erilist tõendust ja annab otsekohese valvelaevale õiguse asuda takistusabinõule tarvitamisele olukorrale vastavas ulatuses. Raskem oleks vast lahendada blokaadi rikkuja kuriteo kohtulikku alluvust, sest siin ei ole enam kaapril eelistatud huvi oma kompetentsi maksma panna. Raske on ette aimata kõiki neid vorme, millistesse valgub blokaadi õigus tulevikus, kuid väljaspool kahtlust on see, et kogu senine sõjaõigus seisab tähtsamate põhimõtelistel muudatuste lävel.

VI. Politsei ülesandel

Samuti piiratud juhtumitel võib politsei laevade kaptenid ja sõjalaeva komandandid vahel. Nii näeb 1843. aasta sõjalaeva seaduse kohta Prantsuse ja Br. Merevabaluse nautimist kindlustab riikidele vastav reglamentatsioon ulgumerel, kus see eriti vajalikuks osutunud. Samas reglamentatsioonis on ka rahvusvaheliselt piiritletud kuriteod milliste vastu võitlemiseks loodud ka rahvusvaheline politsei Kuna nimetatud kuritegude karistamine kuulub kohtutele ja enamasti õigusrikkude rahvuslistele kohtutele, siis on politsei ülesandel piiratud kohtulikku karistust ettevalmistava tegevusega. Politsei lähemaks ja loomulikumaks ülesandeks osutub kuriteo konstateerimine ja tema korramise ehk jätkamise takistamine enamasti kinnivõtu abil. Ainult harukordadel ületab tema tegevus need piirid ja omandab kohtumõistja funktsioonid. Niisuguse ülesannete põhimõtteliselt kaugemale ulatava laienemise tooval kaasa muidugi väga erakorralised olud kus politseile peab omistama suuremad võimalused ja õigused kuritegevuse vastu võitlemiseks. Nii võib sõjalaeva kapten koha peal kohut mõista kuriteo korrasaatmisel tabatud meriröövlite üle ja neid hukata kui mingi häälaline olukord sunnib teda loobuma harilikust kohtuvõimude kätte toimetamisest. Kohtumõistmiseks peab tema tarvitama parjal maksvaid sõjakohtu määrusi, tarvitades seda koostatud võimu mis omistatud temale kui avalik-õiguslikule organile. Muidugi tekib õigus koha peal kohut mõista meriröövlite üle vaid erakorralistel juhtumitel, kui sõjalaev ei saa ilmastiku tõttu viia priisi oma salammesse. Selleks võib põhjust anda ka mitte looduslik nähe vaid sagelasti ka politsei laeva suhteline nõrkus.

Samuti piiratud juhtumitel võivad politsei laevade kaptenid olla ka vahekohtunikudeks tülitsevate poolte vahel. Nii näeb 1843. a. leping^{19/} kalastamise kohta Prantsuse ja Briti rannade vahel vahekohtu klauseli ette: „Kui kalurite üleastumised ei olnud karistust nõudvat laadi ja kui neist siiski tekkinud kahjud mõnele kaluritele, siis võivad politsei ristlejate kaptenid lepitada huviosalisi Poolta keeldumisel pakutavast vahekohtust peavad nemad ja nende laeval viidama lähemasse sadamasse selleks et seal asula õigusrikkumise konstateerimisele.“ Sama põhimõtte ja veel selgemal kujul ning üksikasjalikumalt sisallub ka 1882. a. lepingus kalastamise kohta Põhja merel: „Kui süükspeadav akt ei ole raske iseloomuga, kuid kui ta siiski tekitanud kahju mõnele kalurile, siis võivad politsei ristlejate kaptenid lepitada merel huviosalisi ja kindlaks määrata maksa tuleva kahjutasu. Sel juhusel, kui ühel pooltest ei ole võimalik kohe tasuda võlga, sundivad kaptenid huviosalisi alla kirjutama kaheks eksemplaris aktile, mis kindlaks teeb maksa oleva kahjutasu suuruse. Üks eksemplar sellest jääb ristlejale, teine antakse laeva omanikule-nõudjale, et ta saaks tarbe korral kasutada teda kostja kohtute ees.“ Sellele klauselile vastavalt saavad politsei laevade kaptenid mitte ainult vahekohtuniku volitused vaid ka võimaluse valmistada dokumendi, mis kostja kohtutes peab olema vastuvaidlematuse iseloomuga. See on väga praktiline korraldus, mis pealegi õigel tarvitamisel aitaks tunduvalt tõsta politsei autoriteeti. Kuid kahjuks peab siinkohal konstateerima tema vähest levinemist senises õiguses.

nab õiguse ja võimaluse tarvitada nende vastu mitte väl-

Kuna faktilise konstateerimise kõrval on politseile võimalatud otstarbekohasuse põhimõttel kohtumõistmine ja vahekohtu pakkumine siis ka oma tegevuse teises harus ületab politseiline tegevus paiguti ka lihtsa kuriteo korraldamise ehk jätkamise takistamise. Kui harilikult jätkub selleks süüdi oleva laeva kinni võtmisest ja vastavate võimude kätte toimetamisest siis võib aga ka ette tulla olukord, kus seda ei saa teostada. Neitlikumaks juhtumiks on süüdlase vastuhakkamine, mis küll haruldane nähe tema mõttetuse pärast, kuid siiski võimalik ja mõnel puhul ka arusaadav. Vastuhakkamine süüdlase laeva poolt vallandab politsei laeva neist kohustustest milliseid ta peaks harilikult silmas pidama, et mitte rikkuda merevabaluse põhimõtet ehk teise riigi sõltumatust. Politsei võib siis julgel käel tarvitada kõige valjemaid surveabinõusid laeva põhja laskmine kaasa arvatud. See õigus on vastuvõetav ja üldiselt tunnustatud, sest surve tarvitamine jätmine niisugusel korral näitaks lubamatud jõuetust. Kui sõjalaeva kapten on kord otsustanud asuda kas või kõige väheulatuslikuma aktsiooni, nagu lipu tõestamine, teostamiseks, siis peab ta juba murdma iga võimaliku vastupanu. Ja mitte üksinda rahvusvaheline komme ei võimalda niisugust õigust, vaid teha tunnevad ka mõned lepingud. Põhja mere kalurite kohta käiva konventsiooni art. 34 tähendab selle kohta, et ühest rahvusest kalurite vastuhakkamine teise riigi politsei ristlejale peab maha surutud saama, nagu oleks ta sihitud oma riigi sõjalaeva vastu. Võerast rahvusest kalurid sarnastuvad vastuhakkates politsei laeva riigi kodanikkudele ja see annab õiguse ja võimaluse tarvitada nende vastu mitte pii-

ratuid rahvusvahelise õiguse põhjal lubatud õigusi, vaid palju jõurikkamaid sisemaa seadusi. Sellise ringtee abil omandavad ka rahvusvahelised määrused kalastamise kohta suurema materjaalse sanktsiooni. Kahju ainult, et mõlemat liiki väga otstarbekohased täiendused poliitsei tegevusele on ellu kutsutud väga piiratud kujul ja vahestest kohtades, mis neist teeb rohkem põhimõtteliselt huvitavad ja märkimist vajavad erandid mitte aga õigusliku normi, mis oleks võib olla väga kasulik.

Poliitsei ülesanne on valvata selle järele, et laevaltõidaksid mitmesugustes ulgumere tarvitamise ja kasutamise kohta käivates reglementatsioonis ettenähtud määrusi. Nende määruste rikkumiste konstateerimine ja edespiliste rikkumiste ärahooldamine kord süülaseks saanud laeva poolt on olulisemad osad poliitsei tegevuses. Missuguseid vahendeid võib tarvitada seks poliitsei? Kuritegude konstateerimine oleneb muidugi suurel määral nende iseloomust ja vastavalt sellele võib poliitsei tarvitada kas lihtsat lipu tõestust, laeva paberite järelvaatust ehk labiotsimist. Kõikide nende aktide kohta tuleb temal kokku seada eriline protokoll. Takistus-abinõuteks on laeva kinnivõtt ja tema toimetamine vastavate kohtuvõimude kätte.

Lipu tõestamise õigus kuulub vaieldavate küsimuste hulka tänapäeva rahvusvahelises õiguses. Mõned autorid ei taha teda tunnustada üldisena ja tavalisena õigusena. Küsimuse peale, kas võib sõjalaeva kohates ulgumerel võerast eralaeva /kes võib isegi süüdi olla ehk kela võib tõsiselt kahtlustada navigatsiooni ~~xxx~~ määruste rikkumises/ peatada

tela ja asula lipu tõestamisele vastatakse mõnelt poolt eitavalt põhjendades oma seisukohta sellega, et niisuguse õiguse tunnustamine avaks tee pahatahtlikule tegevusele sõjalaevade poolt, mis võiks muutuda kahjulikuks kaubandusele. Ei saa eitada selle vaate tõsklust, kuid samuti selge on, et lipu tõestamise õiguse keelamine võiks sünnitada veel suuremaid kahjusid, kuna siis avaneks tee kuritarvitustele eralaevade poolt, kellel oleks siis rohkem võimalusi pääsemiseks karistustest navigatsiooni maaruste/mis sagedasti materjaalseid kulusid nõuavad/rikkumiste eest. Neil motiividel kaldub suurem arv publitsiste lipu tõestamise õiguse tunnustamise poole, kuid püüavad sealjuures kaitsta merevabaduse põhimõtet kahjutasu nõudmise õigusega. Nende arvamise järelle on lipu tõestamise õigus, kui tema rakenamiseks on muidugi tõsised ja kaaluvad motiivid, kui on kahtlustusi laeva tõelikuks kolakonksuses, on lubatud rahvusvahelises õiguses. Lipu tõestamine ei saa seega olla vaenulikuks aktiks eralaeva rahvusriigile vastu ja sõjalaeval on õigus selgusele le jõuda laeva kolakonksuse kohta, kuid sealjuures ei tohi ta sünnitada majanduslikke kahjusid kaubalaevale. Kahjutasu õigus tekib aga vaid siis, kui lipu tõestamise protseduur nõuab laeva peatamist ja kui kahtlustused ei osutund õigeiks. Lipu tõestamise sihiks on selgusele jõudmine, kas ja mis kolakonksusesse kuulub tõelikult eralaev ja kas temal üldise õigust tõsta masti selle ehk teise riigi lippu. Laeval võivad olla võltsitud paberid, ta võib tarvitada võerast lippu ehk ei ole temal üldise õigust ühegi riigi lipu kandmiseks. Nendes võimalikkudes üleastumistes selgusele jõudmine nõuab üldiselt järgmist protseduuri. Kaubalaev,

kohates merel sõjalaeva, peab esimesena oma lipu masti tõmbama. Ei tee ta seda, siis tõmbab sõjalaev ise oma lipu varlasse, kutsudes seega eralaeva järeltegemisele. Tahelepanu pööramiseks ja võimalikkude puiklemiste kõrvaldamiseks võib seda kutset toetata prii-pauguga. Ei pane eralaev ka seda hoiatust tahele, siis saadetakse ta tee peale, laeva nina ette, üks laeng-kuul margiks, et laeva puiklemine aratab kahtlustusi, et elespidi võetakse tarvitusele mõjavamal abinõul. Teatab eralaev selle peale oma kodakondsuse, siis jääb sõjalaeva kaptenil õigus ruupori abil esitada täiendavaid küsimusi, talitades sealjuures nii, et eralaeval ei tule seisma jääda ega teelt kõrvale minna. Kui aga leiub tõsisel põhjusil kahelda laeva tõelikus kodakondsuses isegi peale niisugust tealaannet, siis võib sõjalaev nõuda eralaeva seisma jäämist ja saata temale ohvitseri juhatusel paali, mille sõidusihist ette teatatakse. Ohvitser peab eralaeval talitama ettevaatlikult ja tagasihoidlikult. Temal on õigus nõuda laeva kodakondsust tõendavate paberite ettenäitamist, kuid muid pabereid ei tohi ta järele vaadata ega tohi ka meeskonda ülekuulata. Ei ole kahtlustusel tõestatud, peab ta viibimata lahkuma laevalt, seades kokku erilise protokolliga tema riigi keeles ja vormis, millele alla kirjutavad eralaeva kapten ja tunnistajad. Kui aga kahtlustusel leiavad kinditust, siis on õigus süüdlast laeva kinni võtta ja oma salamasse juhtida. See protesteeriks lipu tõestamise vastu.

Lipu tõestamise protseduur on enamikus tapsustatud suurel määral unifikseeritud siseriiklises seadusandluses. Tema kohta leiub aga ka ühisel kokkuleppel väljatöötatud instruksioone sõjalaevade kaptenitele. Näitena võiks siin

mainia Prantsuse - Briti ühist juhatuskirja 3I-III-1859a.^{17/} mis osutub üheks tähtsamaks dokumendiks lipu tõestamise õiguse kujunemise ajaloo ja mis ühes Brüsseli orjusvastase konventsiooni määrustega annab sellele õigusele täpsed juriidilised raamid. Nende lepingute eeskujul on hilisematesse lepingutesse paigutatud peaaegu identsed määrused suhteliselt väikeste ja mitte oluliste muudatustega.

Ajalooliselt on lipu tõestamise õigus olnud paljudel korraldajal vaieldav. Tema stabiliseerimiseks oli eriti tähtis Briti ja Uhisriikide kauakestnud vaielus läinud aastasaja keskel. Uhisriigid, kes varemalt protesteerisid selle õiguse vastu, pidid talle anuma lõpuks ka oma tunnustuse, mis väljendub riigisekretäri CASS'i kirjas 1859 a.^{18/} „Kui Uhisriigid püsiksid arvamisel, et nende lipu kandmine annaks laevale täieliku immuniteedi, asuksid nemad kindlasti seisukohale, millele võiks ette heita üleastumiste varjamist ulgumerel. Kuid Uhisriigid ei ole seesugusel arvamisel. Nemat tunnustavad, et kahtlustuste korral võib asuda Uhisriikide lipu kandva laeva kodakondsuse tõestamisele. Kuigi need kahtlustused ei peaks tõestuma, kuigi laeval oleks õigus kanda Uhisriikide lipu, siis ei teki veel sõjalaeva tegevusest kahjutasu nõudmise alust, kui sealjuures on talitatud korrektselt ja ei ole sünnitatud materjaalseid kahjusid. Sarnasel korral ei peaks leiduma ühtegi valitsust, kes niisugustes tingimustes protesteeriks lipu tõestamise vastu.“

Sest ajast peale on lipu tõestamise õigus üldiselt tunnustatud rahvusvahelise õiguse normina ja ei ole tema vastu tõstetud tõsiselt vaielusi. Hiljutistel labiraakimistelrelvalega kauplemise keelu lepingu klauslite üle ei teki-

tanul see küsimus mingisuguseid raskusi ja vastaval artiklid võeti vastu vaieldusteta. Erilist arenemist ei ole neis ette tulnud, vaid see õigus on kaasaegsetes lepingutes fikseeritud samasuguselt, kui ta seda oli Brüsseli orjusvastases lepingus 1890 aastal. Seega võiks seda õigust lugeda lõpulikult kujunenuks ja stabiliseeritud väljenduse leidnuks, mille tõttu ta kõlbaks isegi kodifitseerimisele.

Palju rohkem vaieldusi teoorias ja hulgalisi kokkupõrkeid tegelikus elus on valmistanud ulgumere poliitsei teine konstateerimise viis - läbiotsimine. Terminoloogiliselt on see mõiste sünnitanud rohkesti arusaamatusi selle tõttu, et prantsuskeelne „droit de visite“ ja ingliskeelne „right of visit“ ei ole identsed. Inglisekeelne „visit“ vastab ainult prantsuskeelsele „enquete de pavillon“ mõistele, kuna prantsuskeelset mõistet „droit de visite“ tuleks tõlkida ingliskeele „right of search“ ehk „right of approach“. See mõistete segadus ja sarnalus on omal ajal tekitanud rohkesti kahjulikke arusaamatusi vahekompetentsetes hulkades ja loonud läbiotsimise õigusele ebasoolsa õhkkonna, mis andis ühele prantsuse välisministrile põhjust nimetada oma riiki täiesti ebaõigelt ajalooliseks läbiotsimise vastaseks.

Kahtlemata on vastuseis läbiotsimise õiguse rahvusvahelise õiguse normiks muutumisele ajuti väga suur ja põhjenes õieti ehk sagedamini valesti aru saadud poliitilistele püüetele. Ka ei saa eitada, et Briti valitsuse püsiv läbiotsimise õiguse nõutamine oleks vaba igasugusest poliitilisest tagamõjust. Kõige leppimatumat olid vastaspoolte seisukohad 1841-1842 aastatel, kuid pärast seda vastastikku järelandimiste tagajärjel silusid teravused ja 1845a. leping Briti ja

19/ Prantsusmaa vahel on juba esimeseks nõrgaks sillaks lahku-
minevate arvamide vahel kuna edespilised lepingud ja eriti
1890 aasta orjusvastane Brüsseli konventsioon annavad labi-
otsimise õigusele rahvusvahelise tunnustuse ja muudavad ta
piiratuks rahvusvahelise õiguse normiks. Piiratuks tuleb te-
da lugeda selle pärast, et te ei saa olla rakendatud muidu,
kui ainult lepingute põhjal ja ainult neis piirides, mis ette
nähtud lepingus. Teiste sõnalega selle õiguse tunnustamiseks
on vaja veel erilist, otsekoheselt väljendatud kokkulepet
riikide vahel, kuna muidu võib ta ette tulla vaid niisugu-
sel erakorralisel juhtumil nagu meriröövimise konstateerimine.
Labiotsimise õiguslikul alusel on väljendatud mitmes
lepingus, kuid parema ja püsivama sõnastuse on sellele õi-
gusele annud Brüsseli orjusvastane konventsioon 1890 a.
Kõige pealt on õiguse rakendamisele tõmmatud ruumilisel
piiril: teda võib tarvitada vaid eriliselt määratud ribas.
Teiseks rakendamise kitsendamiseks on see, et ei tohi labi-
otsida laevu, mis üle 500 tonni suured. Kahjuks ei ole leid-
nud lepingulist täpsustamist labiotsimise kord. Selles on
nähtavasti jaetud tarvilik vabalus talitada vastavalt olu-
dele ja erijuhtumitele, sest tegelikult ei saaks kuidagi la-
hemalt tähenada, kuidas peaks paremini jõudma kuriteo kons-
tateerimiseni. Olud ja kuriteo laad on selle viisi paremal
ja otsustaval määraval. Ka uuemad lepingud nagu relvade ka-
uplemise keelu leping 1925 a. mis kaunis täpselt näeb ette
mõnegi protseluuri merel, ei anna vastavalt instruksioone
labiotsimise toimetamiseks, vaid lihtsalt nimetab teda. Oma
reglamentatsiooni täpsuse poolest on lipu tõestamise õi-
gus palju arendatum.

Labiotsimine on äärmisem abinõu kuritegevuse konstateerimises ulgumerel ja temale järgneb juba tarbekorral laeva arreteerimine kui esimene takistusabinõu. Loomulikult võib teda tarvitada vaid siis kui kõik kontrollimise aktid on veenianud politsei laeva kaptenit selles et kuritegu on tõesti aset leidnud ehk kui selleks olemas küllalt selgeid tõendused väliselt.

Sõjalaeva kapten arreteerides võera rahvuse lippu kannivat laeva peab igal juhtumil teatama sellest oma valitsusele, tähendades ka need motiivid mis teda sundisid nii talitama. Valjavõtte sellest aruandest ja samuti ka labiotsimise protokoll mis kirjutatud kinnivõetud laeval, saadetakse võimalikult ruttu selle riigi valitsusele; kellele lippu kannis kinnivõetud laev. Niisugusel teel on kindlustatud valitsuste kontroll oma sõjalaevale tegevuse üle.

Kui kuritegu on sel ehk teisel teel konstateeritud, ehk kui politsei laeva kaptenil on küllalt tõendatud põhjusi uskuda, et eralaev on korda saatnud kuriteo, siis võib ta selle kinni võtta vastavate võimude kätte toimetamiseks. Eralaev peab viilama selle riigi lähelamasse sadamasse, kellele lippu ta kannab, sest ühegi teisel riigil ei ole jurisdiktsiooni õigust võera riigi laevale üle. Kui aga kompetentne võim ehk tema lähem esitaja asub niisuguses sadamas, mis selavõrd kaugel kinnivõetu kohast et politsei laeval tuleks kinni võetud laeva sinna toimetamiseks lahkuda oma statsioneerimise ehk patrulleerimise kohast, siis võib loobuda selle nõude taitmisest. Sel juhtumil võib laeva viia mõne teise leinguosalise riigi sadamasse, aga kunagi mitte kinnivõtja laeva riigi sadamasse. Võera kolmanda riigi sada-

masse juhtimisest tuleb otsekohe ja ajaviitmatult teatada eralaeva rahvusriigile esitajale. Ei tohi ette võtta ühtegi protseduuri laeva ehk tema meeskonna vastu enne rahvusriigi seadusliku esitaja kohale jõudmist ehk enne temalt saadud volitust. Erakorralsetel juhtumitel võib kinnivõetud laeva elasi anda ka tema rahvusriigi vastutulevale sõjalaevale, kuid seda ainult viimase nõusolekul. XX

Üldiseks normiks jääb põhilause, et kinnivõetud eralaev tuleb juhtida tema rahvusriigi salamasse. Nagu igas maaruses võivad olla erandid, nii võib ka siin ette tulla juhtumeid, kus see ülline põhimõte kaotab oma maksvuse. Nimmelt võib juhtuda, et lipu tõestamise tagajärjel selgub, et eralaeval ei ole üldise õigust kanda ühegi riigi lippu, et ta on kodakondsuseta. Arusaadav, et niisugune juhtum võib ette tulla väga harva, kuid mõeldav on ta siiski. Niisugusel korral ei olegi vastavat kompetentset võimu, kelle jurisdiktsioon kõrvallaks kõik muud õigused. Sel korral on laeva kinnivõtmise fakt jurisdiktsiooni õiguse loojaks kinnivõtja riigi kasuks ja süülane laev juhatakse kinnivõtja saldamasse ning selle riigi kohtuvõimud otsustavad laeva saatuse, vastavalt oma seadusandlusele.

Kinnivõetud laev antakse kompetentse riigi kohtuvõimude kätte, kes peavad kindlaks tegema, kas laev on süüli inkrimineeritud kuriteo ehk üleastumises ja järjekult, kas ta on ka seetõttu õigustatult kinni võetud. See oleks kohtulik kontrolliks politsei tegevuse üle ja temast ei saa kuidagi loobuda, kuna laeva kinnivõtmisega on seotud teataval materjaalsed huvid, mis võivad anda sõjalaevale põhjust ~~juhtumite~~ põhjust tegevuseks. Peale seda ühegi riigi

kori ei luba inimeste süülaseks tembeldamist ainult poliitseilise eeluurimise tõttu ja ainult politsei poolt esitatud vaidete põhjal. Politsei tegevus on sihitud kuriteo konstateerimisele, süüdi tõendava materjaali kogumisele ja kohtuliku karistamise ettevalmistamisele. Kohtuliku protseduuri aluseks on kinnivõtja laeva poolt kokku seatud protokoll. Nimelt peab visiteerija ohvitser enne arreteerimist laevalt lahkumist kokku seadma erilise lipu tõestamise ehk läbiotsimise protokoll. Protokoll kirjutatakse sõjalae-va riigi keeles ja selle riigi seadustes nõuetavas vormis. Protokollis tuleb konstateerida kõik olnud faktid, ta peab olema dateeritud ja alla kirjutatud läbiotsimist toimetanud ohvitseri poolt. Erapooletuse ja vaidlus-põhimõtte kaitseks kutsutakse protokollile alla kirjutama ka laeva omanik ehk kapten, samuti ka juuresolijad tunnitajad, kusjuures neile on jäetud õigus protokollile lisada nende arvates tarvilikke seletusi ja täiendusi. See protokoll tuleb esitada kohtule teiste tõenduste hulgas, kuid kohus ei ole loomulikult kohustatud piirduma ainult kinnivõtja poolt esitatud materjaaliga ja protokollis sisuga, vaid võib tarvitala ka muid teid süü küsimuses selgusele jõudmiseks.

Kinnivõtja politsei laeva kohustused ei ole aga lõppenud protokollile esitamisega. Ta peab oma ohvitseri kaudu osa võtma kõigist järgnevast kohtulikust protseduurist ja sealjuures on muidugi eelistatavam just selle ohvitseri juuresolek, kes toimetab lipu tõestamist ehk läbiotsimist. Tema tunnistustel on teatagi suurem kaal, kui mõnel muul tõendusel. Kui aga ohvitseri osavõtt kohtulikust protseduurist ei ole võimalikuks temast mitte olenevatel prakti-

listel enamasti teenistuslistel põhjustel, siis võib kohus rahulduda ka kapteni poolt vande all kokku seatud labiotsimist toimetanud ohvitseri ülekuulamise protokolliga. Mis täidab ohvitseri sõnalise tunnistuse aset. Selline on poliitsei laeva osavõtt süülistusest. Laeva nii ütelda prokuratuurlik osa. Peale seda tuleb temal sagedasti esineda ka poolena, kui arutusele tuleb kinnivõtu õigusparasus ja isegi süüalusena. Kellelt nõutakse kahjutasu mitte õigusparase tegevuse eest. Kui uurimust toimetav võim tunnustab kinnivõtu ebaõigeks, siis fikseerib ta ka kahjutasu suuruse. Sel korral esineb endine süülistaja, kinnivõtja poliitsei laev, juba poolena ja võib vaielda niihästi võimude otsuse vastu üldise kui ka suuruse vastu. Ta võib mitte tunnustada kahjutasu tema aluses ja ulatuses. See protset saadetakse erilise vahekohtu lahendamisele. Vahekohtu koosseis kujundatakse järgmiselt. Üks vahekohtunik määratakse kinnivõetud laeva riigi valitsuse poolt, teine aga kinnivõtja poolt. Vahekohtunikudeks valitakse võimaluse piires lepinguosaliste diplomaatilise, konsulaarse ehk kohtuliku personaali seast. Nende poolte vahekohtunikud valivad omakorral kolmanda super-arbitri, kelle valiku kohta harilikult ei leidu täpsemaid ettekirjutusi, vaid vahekohtunikulele on jäetud ses asjas suhteliselt suur vabadus. Kõik määramised peavad sündima võimalikult kiiresti, kuna ainult sel teel on võimalik ära hoida asjatu kahjusid. Vahekohtus teeb oma otsuse samuti võimalikult ruttu ja see otsus ei ole juba lõplik. Kui selle otsuse põhjal on välja mõistetud kahjutasu, siis tuleb see välja maksa lähema kuue kuu jooksul. Sel teel on kindlustatud mõlemate poolte õigused ja sel teel samuti kindlustatakse po-

litsei vastutus mitte õigusparase tegevuse eest milline
põhimõtte ulgumerel maksvaks tunnustatud

Kohtuliku arutuse tulemused võivad olla väga mitmeke-
sised. Kõige pealt võib juhtuda et eralaeval ei olnud tõesti
õigust kanda näidatud lippu kui sealjuures oli temal siiski
sealuspärane mõne kolmanda riigi kodakondsus. Sel juhtumil
lõpetakse kohtulik jälgimine riigis kuhu laev algul toodud
sest tema kompetents ei ole enam mööduandev, ja laev antakse
üle tema tõeliku kodakondsuse järele tema rahvusriigi või-
mude kätte, kus kogu protseduur peab loomulikult algama ot-
sast peale kuigi üleastumise fakt ei nõuakski enam tõesta-
mist.

Võib juhtuda ka nii, et kinnivõetud laeval ei olnud õi-
gust kanda ühegi tunnustatud riigi lippu. Ka see juhtum kõr-
valdab teise riigi kompetentsi ja jurisdiktsiooni võimeli-
seks saab kinnivõtja laeva riik, kes tema saatuse üle ot-
sustab oma sisemise sealusandluse põhjal.

Kohtus võib ka selguda, et kinnivõetud eralaev kandis
oma lippu teiesti õigustatult, kuid sealjuures on ta süüli
mõnes muus kuriteos, nagu näiteks mingi keelatud asja trans-
pordeerimine. Siis langeb meeskond karistuse alla vastavalt
oma maa sealustele, kuna laev jääb sekvestri alla.

Kui aga selgub, et laev kandis õigustatult näidatud
lippu ja ei ole sealjuures süüli ka mõnes muus kuriteos ehk
üleastumises, kui seega selgub kinnivõtja eksitus, siis las-
takse kinnivõetud eralaeval viibimata vabaks isegi siis, kui
kinnivõtja tahab elasi kaebada. Uhtlasi tekib kinnivõetul
õigus kahjutasu nõuda mille suuruse otsustab samuti kohus.

Praeguses rahvusvahelises õiguses on kindlalt labi-

löönud see kahjude tasumise põhimõte. See omistab aga poliitseilisele tegevusele teatava majanduslise ilme mis ei saa olla kahjutanenlele ideaalsetele sihtidele mis peaksid olema politseil. Missugused teed võimaldavad majanduslise motiivi pääsemist politsei tegevuse mõjutamisesse. Neil on õigust ütelda kaks. Kõige pealt on ülliselt vastuvaidlematult tunnustatud põhimõte et mingisuguses kuriteos süüdi olev eralaev langeb priisiks kinnivõtjale peale kohtulikku süü kindlaks tegemist. Niisugust priisi võib julgelt nimetada rikkalikuks saagiks ja seesugust rikastumist silmas pidades oleks politseil otsekohene motiiv võimalikult rohkemal määral korraldada lipu tõestamist ja labiotsimisi teiste riikide laevadel muutules seega tülikaks laevasõidule ja hävitades mere vabadust. Politsei tegevuse motiivid oleksid siis kahekorised - ideaalne kuriteo konstateerimine ja materiaalne oma laevastiku suurendamine. Kahtlemata ei ole viimane õigluse seisukohalt kuigi auväärne ja ka õiguslise motiivina ei ole ta kohane. Tema otsekoheseks tulemuseks ulgumerel oleks vaid kuritarvituste arvu suurendamine sõjalaevale poolt kui ei leiaks temale vastavat pidurdust. Niisugune pidurdus ongi leitud senises õiguses samuti materiaalse momendi mõjuvallast. Selleks osutub nimelt kahjutasu nõudmise õigus mitte õigusparase tegevuse korral. Laeva lipu tõestamisest sündinud kahjud laeva ebaõigest kinnivõtmisest ja tema teekonna katkestamisest tekkinud kahjud langevad kõik kinnivõtja laeva riigi kanda sest tema on ju vastutav oma sõjalaevale tegevuse eest. Mitmesugused konventsioonid pretsiseerivad seda õigust ja on välja töötanud isegi eriline protseduur kahjutasu suuruse määramise kohta selle suu-

ruse vastu vaidlemise korra kohta väljamõistetud kahjutasu maksmise viisile ja tähtaegale kohta j.n.e.

Kahjutasu õiguse tunnustamine praeguses õiguskorras on kahtlemata väga tarvilik, kuid teiselt poolt on tema ka ühtlasi takistavaks momentiks kuritegevuse konstateerimisel ja jälgimisel ning tunneb mitte just otstarbekohasena. Tööpoollest sõjalaev kelle peale langeb alati võimaliku eksituse korral suhteliselt suur vastutus ebaõige tegevuse eest, ei hakka igal kahtlust arataval juhtumil tarvitama oma võimu ja õigusi, vaid paneb nii ütella silmal kinni, ei riskeeri millegagi ja annab seega laialdased võimalused süüilastele teenitud karistusest pääsemiseks. Tulevikus, kui politsei tegevusalad peaksid mitmekesisetuma ja arvuliselt suurenema, võib see asiolu saada takistuseks edukale kuritegevuse jälgimisele ulgumerel. Praegu on juba tulnud ettepanekuid kahjutasu nõuleõiguse kaotamiseks. Seda vajadust toonitab Portugali ekspertide vastus Rahvasteliidu kodifitseerimise komisjonile meriröövimise vastu võitlemise määruste ühtlustamise asjas. Vaevalt oleks aga seesugune piiratud esitis läbi viilav tema praegusel kujul. Kahjutasu nõuleõigus on kujunenud vastukaaluks ja praeguse korra juures väga tarvilikuks ja loomulikuks vastukaaluks teisele materjaalsele momentile politseilises tegevuses, nimelt priisi õigusele, mille tõttu tema ühekülgne kaotamine ei ole sugugi otstarbekohane, sest tema asemele ei ole leida vastavat pidurlust. Lugu omandaks aga sootuks teise ilme kui huviosalised riigid loobuksid ühisel kokkuleppel üllise materjaalsest momentist politsei õiguses, see on ei teeks kinnivõetud eralaevast tema süüdi olemise korral kinnivõtja saaki, ühelt poolt, ja keelduksid

ühtlasi ka kahjutasu nõudeõigusest, teiselt poolt. Püsima jääks loomulikult vaid ideaalne moment - kuritegevuse jälginine ulgumerel, sellel maksva õiguskorra respektseerimisele sundides. Siis ei oleks põhjust karta õiguste kurjasti tarvitamist politseilisi üleaanleid taitvate sõjalaevade poolt, ega ka süüilaste karistamata jäämist sootuks kõrvalistel põhjustel. Siinjuures tuleb veel märkida, et rahvusvaheliselt organiseeritud politseis peaks materjalne moment jäljetult kaduma ideaalse momendi täielikul püsima jäämisel.

VII. Politsei internatsionaliseerimine.

Niisugune on ülljoontes tänapäevane ulgumere politsei. Tema korrallise ajaloolises arenemises võib märgata kindlat, kuigi väga aeglast liikumist lõpuliku internatsionaliseerumise poole. Teekond täieliku korratuse juurest rahvusvahelise, õiguslikult välja arenenud politseilise organisatsioonini on pikk ja takistusrikas. Riigid, olles oma isekate huvide valvel, ei taha loobuda neist paremustest, mis mõnikord neile osaks saavad ebaküllaselt arendatud õiguskorra tõttu ulgumerel. Nemat ei taha näha oma huvide varjus kõikide rahvaste ühiseid huviseid merel, mis on aga ühelt poolt tähtsamaks ühendusteks rahvaste vahel ja teiselt poolt rikkalikuks varaailaks kogu inimsoole mille tagavaral ei ole kahjuks lõppematul. Juba oma loomu poolest on ulgumeri rohkem rahvusvaheline, kui rahvusline, mille tõttu järjest kasvav rahvaste solidariteedi ja vastõltuvuse/interdependance/ tunne peaks leidma just ulgumerel palju sood-

sama arenemise pinna kui piirilega tükeldatud ja sallimatu riikide riipumatusele alistatud mandritel. Ulgumerel ei saa püsima jääda ühegi riigi võim juba puht looduslikel põhjustel. Ulgumerel ei saa alistada rahvuslikule õiguskorrale ta rahvusvahelise iseloomu tõttu. Sealjuures on aga õiguslik korraldis ulgumerel vastuvaidlematult tarvilik ja eimukeseks teeks tema seadmisele on rahvusvaheliste kokkulepete teemil peab loomulikult viima ka ainult rahvusvahelise korraldise loomisele. Senini on sel teel astutud vaid vahese ulatusega algelisemad sammud: on alus pandud rahvusvahelisele reglamentatsioonile on ellu kutsutud rahvusvahelise poliitsei alged selle korra kaitseks.

Niihasti see kui teine on alles puudulikud Reglamentatsioon ei ulata veel kogu ulgumere pinnale vaid mahutab oma alla vaid teatavad osad temast. Ta ei ole universaalseks saanud ka osavõtjate arvus sest mitte kõik riigid ei võta osa ulgumere õiguslikust elust. Ta ei ole ka korraldanud kõiki normeerimist vajavaid alasid. ei olegi püüdnud neil korraldada kogu ulatuses. vaid lihtsalt välja noppinud üksikud objektid ja annud neile õigusliku lahenduse. Juba neelki üldjoonelisel ulgumere õiguskorra iseloomustused näitavad kui kaugel on ta veel tõelikust internatsionaliseerimisest. Sel teel on ta jõudnud vaid nii palju etasi kui seda on jõudnud sundida rahvusvahelise elu vastuvaidlematud tarbed muries omale teel riikide mitte tahtmises siduda oma valesti arusaadud vabadust rahvusvaheliste normidega. See kasinus õigusnormide loomises see vastuseis uute korraldise maksmapanemisele on riikide sallimata suvereniteedi väljendus mis peab kaduma riikide vastsõltuvuse tunde elenele ja areneles.

Riikide solidaarsus on kasvanud selavõrd et osutus võimalikuks Rahvasteliidu asutamine, avab ka laiemad teed õiguskorra arenemisele ulgumerel organiseeritud rahvusvahelises ühistuses Rahvasteliidu kaasabil.

Sama ebakohtlikult, nagu ulgumere õiguskordki, on seni arenenud ka tema kaitse erilise politsei abil. Silmapaistvamaks sammuks internatsionaliseerimise poole on siin vaid võera-rahvuslise konkureeriva politsei vastastikkune tunnustamine õiguskorra kaitse vahendina rahvusliku politsei kõrval. Kõik läinud sajandil on täis võitlusi selle konkureeriva politsei kontrollimise õiguste tunnustamise eest ja vastu. Kusjuures võib jällegi teatava rahuldusega märkida seda paljutöötavat asiolu, et võitlus on lõppenud alati peaaegu konkureeriva politsei õiguste laiendamisega. Parema pilli selle üle ja ühtlasi ka parema tõenduse sellele väitele annab läbiotsimise õiguse arenemine ligi poolesaja aastates vintsutustes, mis lõppes selle õiguse tunnustamisega iseäi tema „trahitsiooniliste“ vastaste poolt, kusjuures kõige kaalukamaks tunnustamise teguriks ja mõjutajaks oli jällegi tegelik elu tema halastamata tarvidustega.

Konkureeriva politsei tunnustamine rahvuslise politsei kõrval ulgumerel avas tee rahvusvahelise elemendi pääsemisele politseilisesse korrallisesse, kuid ta ei suutnud senini kõrvallada ulgumere politsei rahvuslist alust, millel see püsib siiani vankumatult. Kuigi tunnustamise vastastikkus omistab rahvuslisest ja konkureerivast politseiit koosnevale ulgumere politseile palju universaalsuse jooni, ei võimalda tema õiguslised ja faktilised teostamise piirid lugeda teda rahvusvaheliseks, vaid teevad teast tuge-

vate ja rikaste riikide eesõiguse mida on tarvitatud ja võib ka eespiili tarvitada kurjasti nõrkade ja vaeste vastu, eriti veel niisugustel erakorsetel aegadel nagu riikide vaheline sõda. Paljudel juhtumitel ei paku senine poliitiline korraldis ulgumerel küllaltast kaitset merevabaduse autonoomse kitsendamise vastu ühe ehk mitme riigi poolt.

Loomulikult sammuks ulgumere poliitise eespiidises internatsionaliseerimises oleks tema denatsionaliseerimine, s.o. tema senise rahvuslise aluse kõrvaldamine ja rahvusvahelise aluspinna moodustamine. Kuulub praktiliste otstarbekohasuse seisukohast lahendamata küsimuste hulka, kuidas korraldada rahvusvaheline poliitise. Tema kontingendi võib luua ka ~~xxxxxxxxxxxx~~ rahvuslistest koosseisulest / laevalest ja meeskondalest / mis eriliselt volitatud kollektiivse ja tingimata universaalse lepingu alusel poliitiseilise kontrollimise teostamiseks mille ajal nemad ei omaks rahvuslist kuuluvust ega tohiks ka loomulikult teha muid ülesandeid kui ainult neid mis neile peale pandud rahvusvahelise ühistuse keskorganü poolt, olgu see siis Rahvasteliit ehk mõni muu seks otstarbeks kujundatud administratiivne organ. Neel koosseisul moodustaksid rahvusvahelise ametkonna millel oleks vaid üks siht - valvata ulgumerel maksva ja tema vabaduse kasutamist kaitsva õiguskorra järele, takistades tema rikkumist kõikide laevade / s.o. ka sõjalaevade / ja nende meeskondale poolt ning viia süüllasi kompetentsete kohtuvõimude kätte vastava rahvusvaheliselt unifitseeritud karistuse määramiseks. Sealjuures ei tohiks siidula poliitiseilist tegevust mingisuguste materjaalsete huvidega, mis võiksid halvavalt mõjula poliitise tegevusesse.

Loomulikult ei tohiks politsei teenistuses olevad laevad täita oma rahvusriigi ülesandeid; rohkemgi veel - nendel ei tohiks olla rahvusvaheliste teenistuse kandmise ajal mingisugust õiguslist suhtumist oma rahvusriigiga, mis võiks kompromiteerida nende kui rahvusvahelise võimuorgani erapoole tuse. Viimase kindlustamiseks oleksid mõeldaval isegi dis- tsiplinaar-kohtu jallegi rahvusvahelises ulatuses.

Samuti peaks ulgumere politsei internatsionaliseerimine puudutama ka tema tegevusala. Politsei denatsionaliseerimise- ga kaoks igasugune mõte nendel ruumilistel kitsendustel, mis seni vajalikud vaid selleks, et üks riik ei saaks segada tei- si merevabaduse kasutamises. Tõelikult rahvusvaheline poli- tsei tegevusalaks peaks saama ulgumerä kogu tema ulatuses ja sellest üllisest põhimõttest ei saaks teha erandeid. Põhi- mõtte üllsus ei segaks põrmugi politseilise kontrollimise kondenseerimist teatavatesse mereosadesse, kus antud silma- pilgul kõige rohkem kuritegusid korra saadetakse.

Põhivanemamad muudatused osutuvad võimalikuks aga po- litsei tegevuse objektilises ulatuses. Rahvusvaheline kuri- tegule kvalifikatsioon peaks siis süstematiseeruma jaades sealjuures avatuks: arenev elu võib kaasa tuua uuel liigid kuritegusid, milliseid senine õigusteadus ei tunnegi veel ja nende paigutamine süsteemi ei pea sünnitama niisuguseid raskusi, nagu juhtus seniste merel ette tulevate kuritegude- ga, kui neid ei leitud võimalikuks muul viisil alistada po- litseilisele kontrollile, kui sarnastales meriröövimisele.

Eriliselt päevaküsimuslisteks on muutunud politseilise kontrollimise laiendamine mererikkuste kasutamise peale, mis omandanud sügavaltröövmajaõilamise ilme ja ohvarlab

havitada inimesoole nii tarviliku alimentatsiooni vahendi, ning teiseks veel sõjalise tegevuse peale mis seni sünnitanud mere vabadusele rohkem kahju kui kõik teised kuriteod kokku. Sõda tekitab laevandusele parandamatuid kahjusid ja selle pärast väerivad tõsisemal tähelepanu niisugused ettepanekud nagu sõjalise tegevuse keelamine ulgumerel/ta jääks lubatuks vaid sõlimate poolte territoriaalsetes vetes/ ehk sellele ettepanekule ideeliselt sarnanev hiljuti Briti ringkondades tekkinud n.n. „Kelloggi pakti“ kohandamine ulgumere olulele ja nõetele. Ulgumere politsei ümberkorraldamine ja uutele alustele seadmine astub sel teel tihedasse sõltuvusse niisuguste oluliste rahvusvahelise kaasaegse elu probleemidega nagu ülline desarmeerimine.

Ainukene ala politseilises korrallises ulgumerel, kus internatsionaliseerimine ei avallaks muutvat põhipanevat mõju, oleks kontrollimise tehnilise teostamise ala. Selles on niihesti rahvusline, kui ka konkureeriv politsei jõudnud põhimõttelisele taisele ja kui siin peaksid siiski võimalikud olema edespilised taiendused, siis kannaksid need küll eestkätt tehnilist laadi. Tõenäolikumaks arenduseksel alal oleks vist politsei nii ütelda spetsialiseerumine vastavalt kontrollimise objektilele ja neile erilistele nõuetele mis tingitud vastava kuriteo ehk üleastumise laalist ja loomust.

Kõiki neid tuleviku arenduse võimalusi domineerib üks määrav küsimus: kuivõrd palju on praegusel ajal ehk lähemas tulevikus lootusi, et riigid maaraksid universaalses konventsioonis ulgumere uue õiguskorra mis oleks kaitstud rahvusvahelise politsei kaudu? Peab otsekohe tähendama, et selliseid lootusi on alles vähe. Riigid ei loe sagedasti

tarvilikuks isegi haalaliste küsimuste lahendust nagu sela naitab Rahvasteliidu kolifitseerimise komisjoni ankeet riikide seisukohtade üle mererikkuste kasutamise reguleerimise asjus. Kuid samas on avallatud ühe riigi poolt ka seisukoht mida võib lugeda esimeseks paasukeseks uue õiguskorra loomises ja mis soovitab kasitada küsimust kogu ulatuses. See on nimelt huviliselt erapooletu maariigi - Tschecho=Slovakkia - ettepanek, mis kõlab järgmiselt: ²⁰⁾

Küsimustikus tähendatud probleemide lahendus muutuks võib olla kergemaks, süstemaatsemaks ja tagajärjekamaks, kui ettenahtud kolifitseerimine oleks ette võetud laiemas ulatuses, s.o. kui kõik kolm küsimust/rannaveed meriröövimine ja mererikkuste kasutamine/ ja tarbe korral ka veel teised leiaksid käsitamist üldisemas konventsioonis, mida võiks nimetada mere kasutamist määravate seaduste ja kommete konventsiooniks. Selles laiendatud ulatuses kujuneks soovitatud üksikute eraküsimuste korraldus vajjuvaks üldistest õigulistest põhimõtetest, mis kergendaks mitte ainult soovitatud normide tõlgitsemise, kui ka nende eelispilise muutmise. Konkreetset raakides: konventsiooni algosas tuleb vormuleerida mare res communis omnium'i põhimöte, nii et presumpsioon oleks alati mere kasutamise vabaduse poole, ja sellele üldisele normile järjestada ettetuleval erandil/nagu territoriaalsed veed kasutamise vabaduse kitsendamine j.n.e./ Seesuguse üldkonventsiooni osaks võiks olla samuti ka kokkulepe t a g a t i s t e kohta. Selle viimase järele võiks loogiliselt paigutada kokkulepe meriröövimise repressiooni kohta. Lõpuks võiks juure lisada merealuste kaablite, raadio-telegraafi ja merehaalaliste päästmise kohta kaivate kon-

ventsioonide uued relaktsioonid"

Nii kõlab esimene praktiline ettepanek uue õigus-
korra loomiseks ulgumerel. Juba lähemal ajal peavad naitama,
kas Rahvasteliidu töö sel alal annab oodetuid tagajärgi
ehk mitte. Igatahes on Rahvasteliidu asutamisega antud ka
mereõiguse arenemisele lisavõimalus ja kuigi otsekohene
edu ei krooni kodifitseerimise komisjoni töö, siis vähemalt
malt leiavad korraldamist üksikud alad, kus üldime kokku-
lepe juba võimalik.

4. Lepingu tekst v. Recueil des traites de la S. I. N.
t. XXVII, p. 192.

5. Lepingu tekst v. Eesti lepingud välisriikidega.
V. lmk. 304.

6. v. Publications de la S. I. N. 1927, V. 1, p. 52.

7. Lepingu tekst Baslevant t. II, p. 269.

8. Lepingu tekst Martens, t. XI, 2-serie, p. 218.

9. Lepingu tekst Martens, t. XVI, 2-serie, p. 3.

10. Publications de la S. I. N. 1927, V. 1, p. 120 et s.

11. Lepingute tekst Recueil des traites de la S. I. N.
t. VII, p. 12 et s.

12. Lepingu art. 222.

13. Lepingu tekst v. Martens, t. IX, 2-serie, p. 556.

14. Lepingu tekst Martens, t. XIV, 2-serie, p. 540 et s.

15. Publications de la S. I. N. 1927, V. 1, p. 116 et s.

16. Lepingu tekst Martens, t. II, p. 373.

17. Teksty. Revue de droit t. I et le leg. com. t. XXII, p. 333.

18. Tekst v. Martens, t. XIII, p. 328.

19. Nende lepingute kohta Debilour, op. c. t. I, p. 400 et s.

20. Tekst v. Publications de la S. I. N. 1927, V. 1, p. 227.

Märkused.

=====

1. Vörriluseks - Duguit. Souverainete et liberte. p I40 et s.
2. Konventsiooni projektide ja lõpulik tekst v. Societe des Nations. Conference pour le controle du commerce international des armes, munitions et materiel de guerre. Geneve. 1925.
3. Schücking. Der Bund der Völker. kirjutis Die Freiheit des Meeres.
4. Lepingu tekst v. Recueil des traites de la S.d.N. t. XXVII. p. 182.
5. Lepingu tekst v. Eesti lepingul valisriikidega. V. lhk. 304.
6. w Publications de la S.d.N. 1927, V. 1. p. 52.
7. Lepingu tekst Baslevant. t. II. p. 268.
8. Lepingu tekst Martens, t. XI. 2-serie, p. 218.
9. Lepingu tekst Martens, t. XVI. 2-serie. p. 3.
10. Publications de la S.d.N. 1927, V. 1. p. 120 et s.
11. Lepingute tekst Recueil des traites de la S.d.N. t. VII, p. 12 et s.
12. Lepingu art. 272.
13. Lepingu tekst v. Martens, t. IX. 2 serie. p. 556.
14. Lepingu tekst Martens, t. XIV. 2 serie. p. 540 et s.
15. Publications de la S.d.N. 1927, V. 1. p. 116 et s.
16. Lepingu tekst Baslevant t. II, p. 273.
17. Tekst v. Revue de droit i-l et de leg. com. t. XXII, p. 333.
18. Tekst v. = - = - = t. XXII, p. 328.
19. Nende lepingute kohta Debidour, op. c. t. I. p. 400 et 416
20. Tekst v. Publications de la S.d.N. 1927, V. 1. p. 281.

Sisukord.

I. Mere vabaduse põhimõte.

Mere vabaduse loomus. Res nullius ja res communis. Mere tarvitamise kord. Rahvusriigi seadus; laeva kodakondsus. Rahvuslise korra puudulikus ja rahvusvahelist korda vajavad nähtei. Rahvusvahelise reglamentatsiooni alged. Rahvuslise jurisdiktsiooni eksklusiivsus. lhk. 1 - 10.

II. Mere vabadust kitsendavad erand-õigused.

Kolme liiki kuriteod ja nende suhtumine mere vabadusesse. Uksiku riigi vastu sihitud kuritegu ja selle takistamine. Keeluseaduse kaitse Uhisriikides ja Balti meres. Tagaajamise õigus tema loomus ja ulatus. Siseõiguse prämaat. Merisõja õigus eriti blokaad ja selle erinevused politsei õigusest. lhk. 10 - 21.

I
II. Ulgumere politsei liigid.

Politsei liigid: rahvusline ja konkureeriv. Rahvuslise politsei õiguslik loomus. Tema puudulikus ja konkureerivaa politsei vajalus. Konkureeriva politsei õiguslik loomus. Tema ebakohtlik areng. Vastastikkuse põhimõte konkureeriva politsei tegevuses. Konkureeriva politsei tegevust piiravad momendid: mere vabadus ja rahvuslik jurisdiktsioon. lhk. 21 - 29.

III. Politsei teostajad.

Riigid politseilise järeelvalve teostajatena. Õiguslikud ja faktilised kitsendused. Delegatsiooni küsimus. Sõjalaevad politseilise järeelvalve teostajatena. Erilaevad politsei tee-

nistuses. Erilaevade tehniline iseloom. Eritingimused sõjalaevade rakendamises politseilisele tegevusele.

tsioonist.

lhk.29 -39.

V. Kuriteod ulgumerel.

Politseilise järevalve alad: universaalne ja lokaliseeritud.

Kuritegude liigitus. Võera lipu tarvitamine. Kalastamise kuriteod: eksimised reglamentatsiooni vastu ja kaaskalurite segamine. Alkoholi müük. Keelatud ainete transport. Meriröövimine ja tema õiguslik loomus. Side kuriteo ja politseilise tegevuse vahel.

Kuritegude rahvusvaheline kvalifikatsioon. Rahvusvaheline kvalifikatsioon politseilise tegevuse õiguslisena alusena. Sõda kuriteona. Sõja tunnustamine rahvusvaheliseks kuriteoks ja selle kajastus ulgumere politsei õiguses: sanktsioonide tarvitamine üllise ja blokaadi õiguse muutumine.

lhk.39 -56.

VI. Politsei ülesanded.

Politsei lähem ülesanne - kohtuliku karistuse ettevalmistamine. Kuriteo konstateerimine ja kinnivõtt. Erakordsed kohtumõistmise ja vahekohtuniku volitused politsei laevade kaptenitel. Erakordsed surve abinõud.

Konstateerimise vahendid. 1) lipu tõestamine tema õigustus ja teostamise määrused; ajalooline stabiliseerimine. 2) labiotsimine tema ajalooline arenemine ja kaasaegne õiguslik alus. -leping.

Takistamise vahendid: kinnivõtt.

Politsei osavõtt kohtulikust protseduurist. Süüdlase laeva kohtu katte toimetamine. Erandid rahvusriigi jurisdiktsioonist.

Politsei laeva prokuratuurlik osa. Labiotsimise protokoll. Ohvitseri tunnistus ja selle andmine.

Politsei laeva osavõtt poolena. Kahjutasu määramine ebaõige kinnivõtu korral. Selle protesteerimine vahekohtus.

Materjalne moment politsei tegevuses: priisi õigus ja kahjutasu nõudmise õigus. Nende head ja pahed.

lhk 56 -72.

VII. Politsei internatsionaliseerimine.

Rahvusvahelise reglamentatsiooni ja politsei ainuvõimalikkus ulgumerel. Reglamentatsiooni puudulikkus. Politsei senine ebakohtlik areng. Rahvusvahelise aluse tarvilus.

Politsei denatsionaliseerimine. Tegevusala laiendamine.

Järevalve objektide suurendamine. Praktilised ettepanekud ulgumere politsei õiguse tõendamiseks.

lhk. 72 - 79.

Allikal.

FAUCHILLE. Traite de droit international public, t. I. 2p.

SIBERT. La police en haute mer. Paris 1927.

BARCLAY. Le droit de visite et la conference antiesclavagiste de Bruxelles.

Revue de droit international et de legislation comparee. t. XXII - 1890.

Dupuis. Liberte des voies de communication.

Recueil des cours de l'Academie de droit international. 1924 - I.

SCHUCKING. Der Bund der Völker. 1918.

DUGUIT. Souverainete et liberte. 1922.

DEBIDOUR. Histoire diplomatique de l'Europe. 1891.

PERELS. Handbuch des allgemeinen öffentlichen Seerechts. 1903.

Eesti lepingud välisriikidega.

Recueil des traites de la Societe des Nations.

Traites et conventions en vigueur entre la France et

puissances etrangeres / BASDEVANT /

MARTENS. Nouveau recueil des traites.